

S A P N A



ISTRAŽIVANJE POTREBA MLADIH

ISTRAŽIVANJE POTREBA MLADIH

OPĆINE SAPNA

U cilju izrade Strategije za mlade općine Sapna za period od 2010. do 2013. godine izvršeno je istraživanje potreba i položaja mladih na području ove općine od strane radne grupe za izradu dokumenta i osoblja italijanske NVO CISP. Cilj istraživanja je bio procijeniti i utvrditi broj i strukturu mladih te njihov trenutni položaj, probleme i potrebe.

Za sprovođenje istraživanja korištene su klasične metode ispitivanja javnog mnijenja kao što su metoda anketiranja, fokus grupa, intervju i analize sadržaja. Navedene metode i tip ispitanika i učesnika u sprovođenju istih su dale jasnu osnovu za formulisanje strateških ciljeva i mjera te izradu akcionih planova.

Osim mladih od 15 do 30 godina starosti, koji su bili uključeni u anketiranje i fokus grupe, u istraživanje je bilo uključeno i 13 predstavnika javnih institucija, koji se u svom radu susreću sa pitanjima i problemima sa kojima se suočavaju mladi. Anketiranje je sprovedeno na uzorku od 193 ispitanika sa cijelog područja općine Sapna, dok su dvije fokus grupe sprovedene sa grupom od 9 i 13 učesnika.

ANKETIRANJE

Izradu anketnog upitnika te sprovođenje ankete na terenu je uradila Radna grupa za izradu dokumenta omladinske politike, imenovana od strane načelnika općine Sapna, u sastavu:

1. Omerović Salih, predsjednik
2. Omerović Jusuf, član
3. Gušić Mirnes, član
4. Dropić Ibrahim, član
5. Omerović Hamid, član
6. Kahrimanović Zenun, član
7. Osmanović Mujo, član
8. Salihović Refik, član
9. Alić Samira, član
10. Delić Senida, član
11. Delić Aljo, član
12. Bećirović Emina, član
13. Mujčinović Mirhat, član
14. Mahmutović Anel, član

dok je analizu upitnika uradilo osoblje italijanske nevladine organizacije CISP : Davorka Marković Krstić, Sabina Isić i Vedo Tanović na čelu sa Jasminom Ovčina.

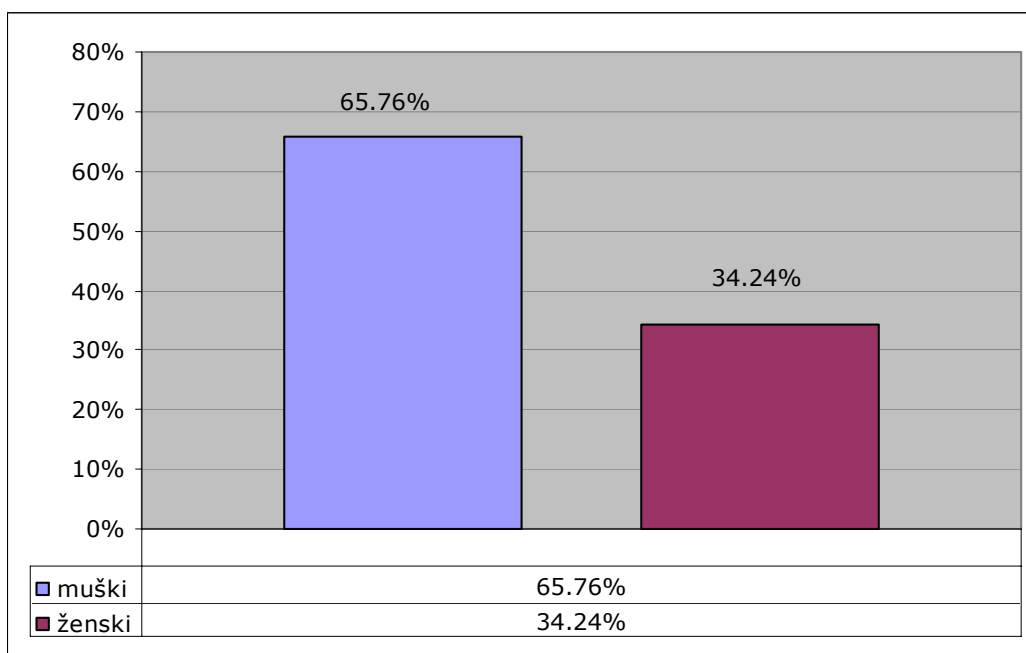
Koristeći postojeće upitnike, a sa ciljem dobijanja demografskih podataka i podataka vezanih za oblasti kojima će se utvrđivati društveni položaj mladih, izrađen je anketni upitnik, koji se sastojao od 66 pitanja. Na osnovu procijenjenog broja mladih¹ na području općine Sapna od oko 2500 utvrđen je stratifikovani uzorak od 200 ispitanika. Stratifikovani uzorak se inače primjenjuje kod složenih pojava, pri čemu svaka grupa ispitanika treba da prema svojim bitnim karakteristikama bude proporcionalno zastupljena u uzorku. Izbor ispitanika izvršen je u skladu sa gore navedenim principima na cijelom području općine Sapna. Odabrani uzorak predstavlja, osnovni skup iz kojeg je izvučen, a to su mladi ljudi od 15 do 30 godina.

Anketiranjem su pokriveni: Donji Zaseok, Nezuk, Baljkovica, Zaseok, Vičinica, Selimovići, Kovačevići, Sapna Centar, Goduš, Kobilići, Kraljevići, Međeđa, Rastošnica, Žuje i Šarci.

Ukupno je anketirano 193 ispitanika.

Pri obradi pristiglih upitnika utvrđeno je 9 neispravnih upitnika te je 184 analizirano 184 ispravno popunjenih upitnika.

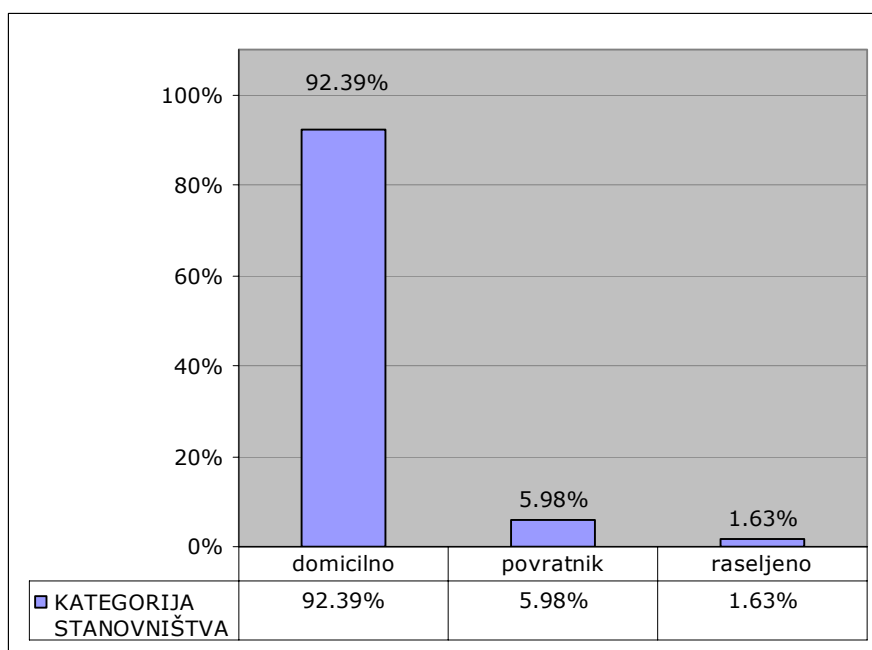
Od ukupnog broja ispitanika 65,76% su bile osobe muškog spola, a 34,24% ispitanika su bile osobe ženskog spola.



Ispitanici su podijeljeni u pet starosnih grupa:

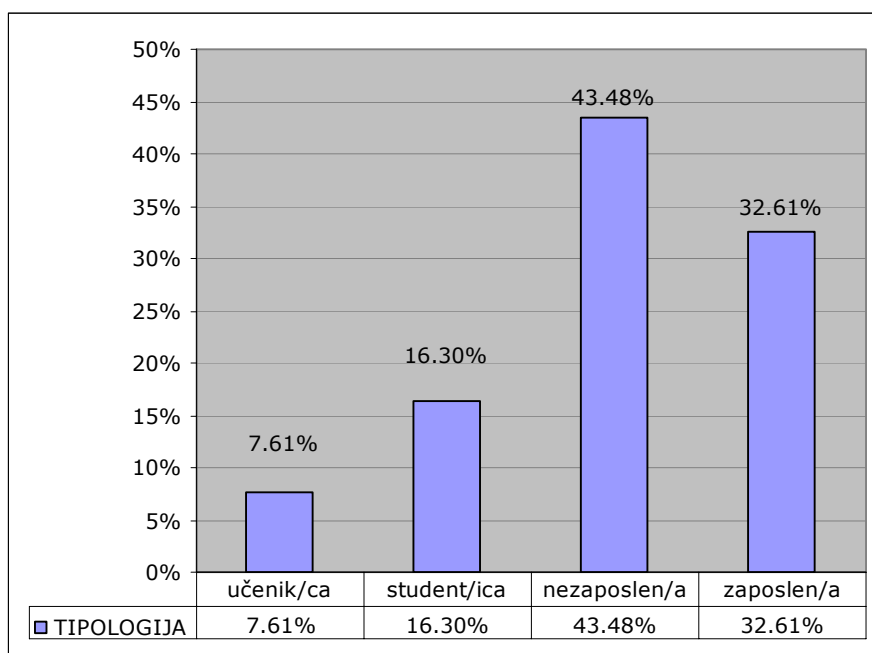
I	više od 26 godina	26,63 %
II	21 do 25 godina	53,80 %
III	18 do 20 godina	16,85 %
IV	do 18 godina	2,72 %

Prema procjenama Zavoda za statistiku u 14 mjesnih zajednica, koje čine općinu Sapna, trenutno ima 13934 stanovnika i to 94,62% Bošnjaka, 4,88% Srba, 0,02% Hrvata i 0,48% ostalih. Ova činjenica je uzeta u obzir kada je rađena anketa te je struktura ispitanika bila sljedeća:



Prilikom planiranja sprovođenja ankete posebna pažnja je posvećena odabiru ispitanika koji predstavljaju mlade ljude od 15 do 30 godina sa područja općine Sapna (iz svih MZ-a, učenici, studenti, oni koji ne pohađaju školu, zaposleni, nezaposleni, različiti interesi-hobiji ...).

Obrazovni i radni status ispitanika predstavljen je na dijagramu ispod.



16,30% ispitanika uključenih u anketu su studenti a od toga 43,33% osobe ženskog spola a 56,67% muškog spola.

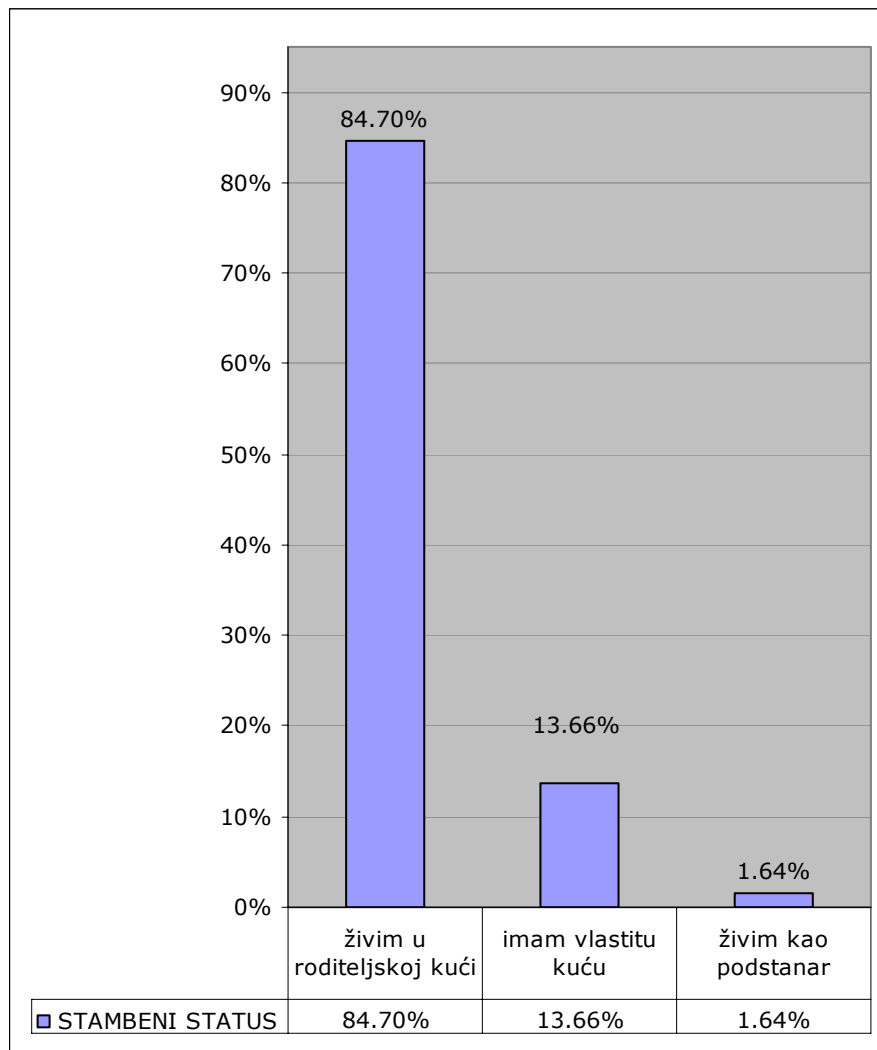
Sa dijagrama se može vidjeti da se 43,48% mladih izjasnilo kao nezaposleno. Najveći procenat, njih 51,25 %, ima između 21 i 24 godine i završenu osnovnu (7,50%) ili srednju školu (43,75%), što znači da je već dugo godina na Birou za zapošljavanje.

Istraživanjem je utvrđen velik broj neoženjenih/neudatih, čak 75% , dok je procenat oženjenih/udatih 23,37%. 1,09% ispitanika se izjasnilo da žive u vanbračnoj zajednici a 0,54% ispitanika je navelo da je udovac/udovica. 47,10% neoženjenih/neudatih osoba je nezaposleno od kojih je 69,23% muških. 22,82% neoženjenih/neudatih je starije od 23 godine. Kada je u pitanju broj članova porodice najveći broj ispitanika žive u porodicama sa 4 i više članova - njih 75,00%.

Broj članova porodice	1	2	3	4	5	6	7	8
Procenat	0.56%	3.35%	18.99%	34.08%	26.26%	11.73%	4.47%	0.56%

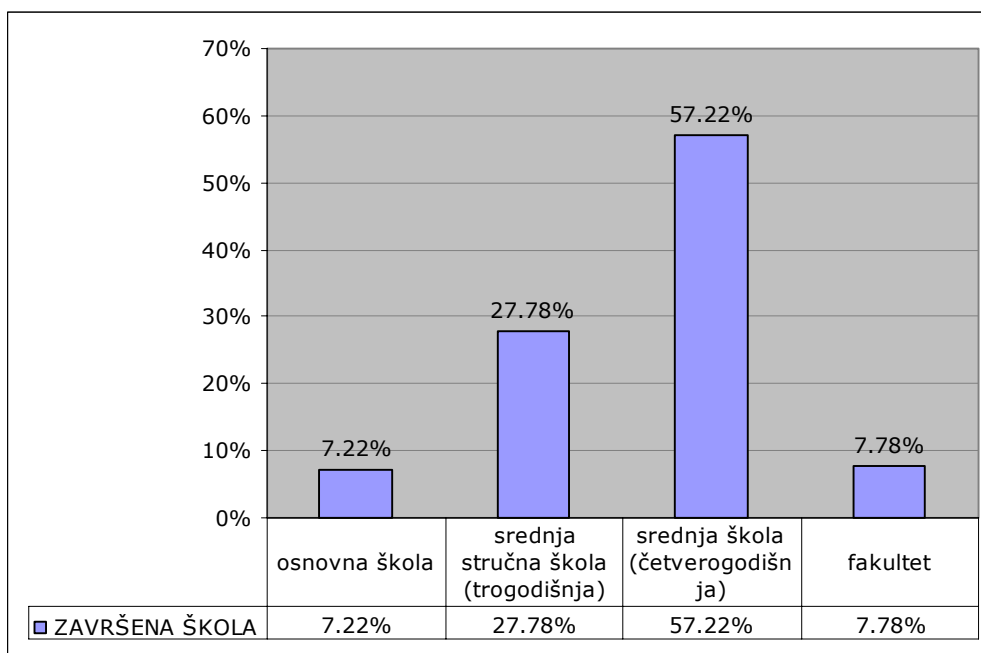
Od ukupnog broja ispitanika 13,66% ispitanika je izjavilo da ima vlastitu kuću dok su se ostali izjasnili da žive ili sa roditeljima (84,70%) ili kao podstanari (1,64%). U odnosu na broj oženjenih/udatih njih 44,18% još uvijek živi sa roditeljima. Ispitanici su, u biti zadovoljni uslovima stanovanja. 85,33 % su zadovoljni uslovima smještaja. 3,80% ispitanika smatra da su uslovi u kojima stanuju loši a 5,43% smatra da su uslovi stanovanja jako loši. 5,43% ispitanika nije željelo odgovoriti na pitanje o uslovima stanovanja.

Među ispitanicima koji su odgovorili da žive u veoma lošim uslovima stanovanja 80,00% ispitanika je navelo da živi u roditeljskoj kući a 20,00% njih je navelo da imaju vlastitu kuću. Ovi podaci prikazani su na sljedećem dijagramu:



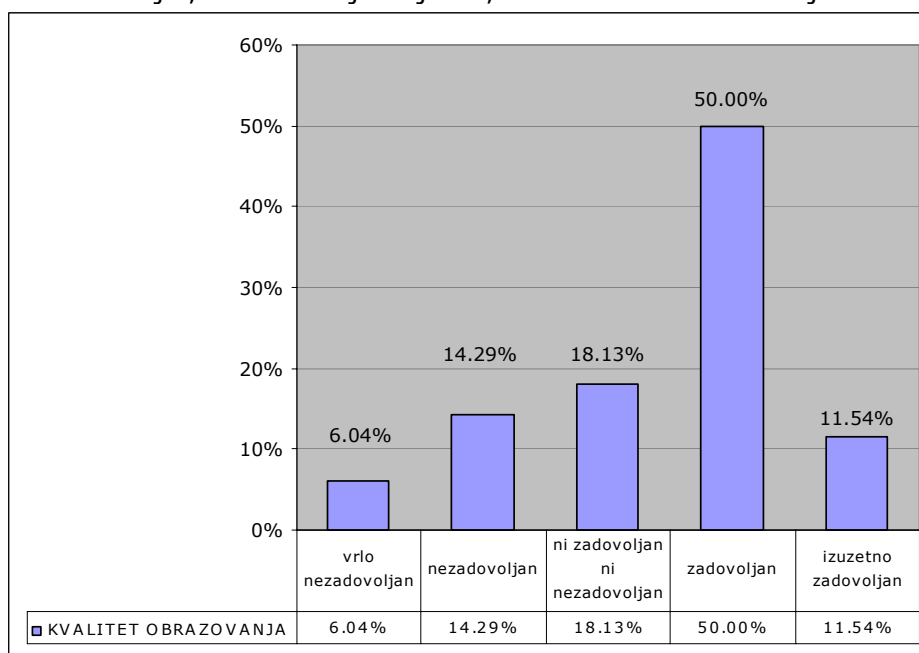
OBRAZOVANJE

Uključivanje djece i mladih u obrazovni sistem je zadovoljavajuće. 92,78% njih završilo je srednju školu ili fakultet, 5,00% je završilo osnovnu školu i pohađa srednju, dok se njih 2,22% zaustavilo nakon završene osnovne škole, a kao razloge su naveli nezainteresovanost za dalje obrazovanje i tešku finasijsku situaciju. Dominantna je zastupljenost završenog srednješkolskog obrazovanja - 85,00%. U pogledu davanja odgovora prema spolu nema značajnijih razlika u varijablama. Najvidljivija razlika je u varijabli srednja škola (četverogodišnja) koja pokazuje da u odnosu na 33,98% djevojaka dolazi 66,02% mladića.



Kada je u pitanju nastavak obrazovanja poslije završene srednje škole 60,80% ispitanika izjavilo je kako je razlog nenastavka školovanja finasijska situacija. Svaki šesti ispitanik rekao je da nije nastavio srednješkolsko, odnosno fakultetsko obrazovanje, jer nije vidio smisao daljeg školovanja.

Kada je u pitanju kvalitet osnovnog i srednješkolskog obrazovanja u općini Sapna, 61,54% ispitanika izjavilo je da je zadovoljno kvalitetom obrazovanja za razliku od 20,33% ispitanika, koji su nezadovoljni, a među kojima je i 6,04% izrazito nezadovoljnih.

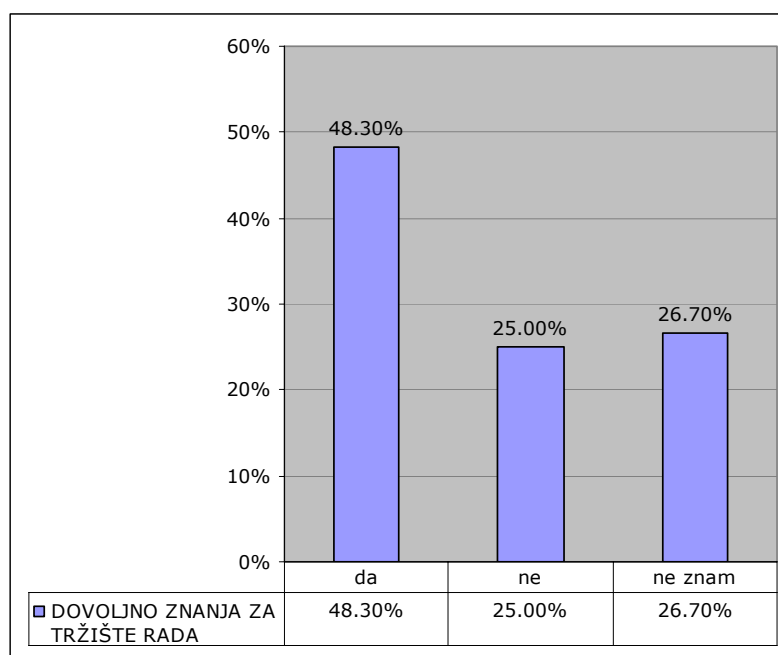


Kao razlog nezadovoljstva kvalitetom obrazovanja 81,28% ispitanika istaklo je ograničen izbor zvanja i zanimanja. Osim tog razloga navedeni su i sljedeći razlozi: udaljenost škole (izjasnilo se njih 12,73%) te nestručan nastavnički kadar (navelo 5,45% ispitanika).

Na pitanje koji je njihov prijedlog za poboljšanje kvaliteta obrazovanja ispitanici su odgovorili sljedeće:

- uvesti nova zvanja i zanimanja kao što su: gimnazija, zanimanja medicinske struke, saobraćajni tehničari, frizeri, automehaničari, zanimanja građevinske struke, zanimanja vezana za muzičku struku;
- poboljšati kvalitet stručnog kadra; te
- kreirati uslove za intenzivnije bavljenja praksom u toku školovanja.

U cilju što jasnije slike o stanju obrazovanja na području općine Sapna mladi ispitanici dali su subjektivnu procjenu posjedovanja dovoljno znanja za uključivanje u tržište rada.



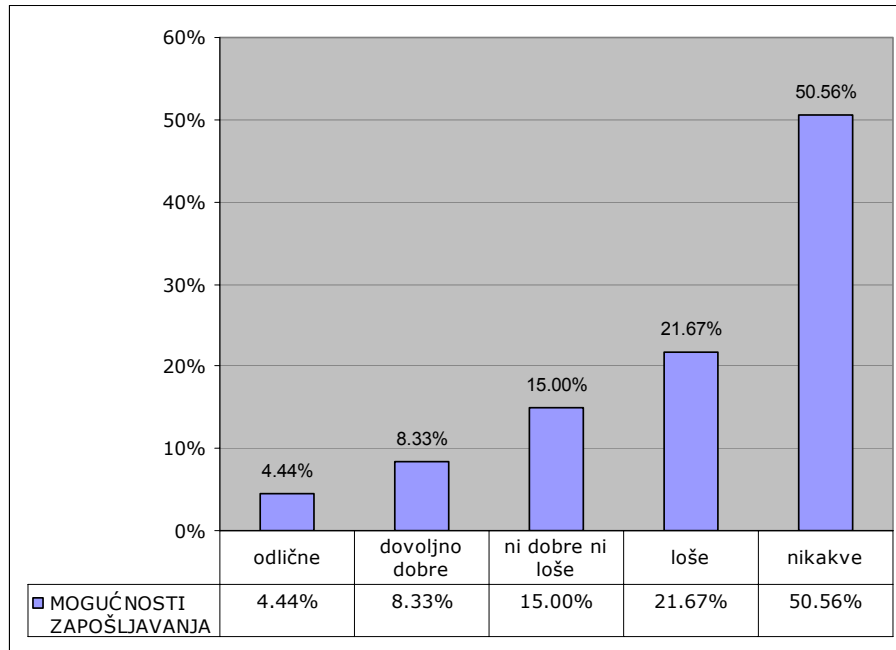
Od 48,30% mladih ljudi, koji su odgovorili da smatraju da posjeduju dovoljno znanja za uključivanje u tržište rada, 30,58% njih je zaposleno, a 41,17% još uvijek je nezaposleno. 5,90% ispitanika koji smatraju da posjeduju dovoljno znanja su učenici a 22,35% su studenti. Distribucija odgovora po polu je ravnomjerna. 26,70% ispitanika izjavilo je da ne zna da li posjeduje dovoljno znanja za tržište rada.

Skoro 2/3 njih (57,44 %) izjasnilo se da je zadovoljno kvalitetom obrazovanja, ali da smatraju da su im potrebne dodatne neformalne edukacije iz oblasti informacijskih tehnologija i jačanja profesionalnih kapaciteta. Dodatnu edukaciju smatra potrebnom više od 50% ispitanika. Naveli su sljedeće potrebe:

- edukacija iz oblasti infomacijskih tehnologija;
- nastavak školovanja;
- poslovni seminari;
- sticanje prakse u toku obrazovanja/školovanja;
- strani jezici;
- licenciranje zanimanja koju su mladi završili; te
- edukacija o otvaranju srednjih i malih preduzeća.

ZAPOŠLJAVANJE

Ispitanici su odgovarali na 9 pitanja vezanih za oblast „zapošljavanje i mladi“. Analiza upitnika ukazuje na to da je ista kategorija ljudi davala različite odgovore na pojedina pitanja. U tabelama, koje se nalaze ispod prikazan je odgovor na pitanje o mogućnostima zapošljavanja na području općine Sapna.



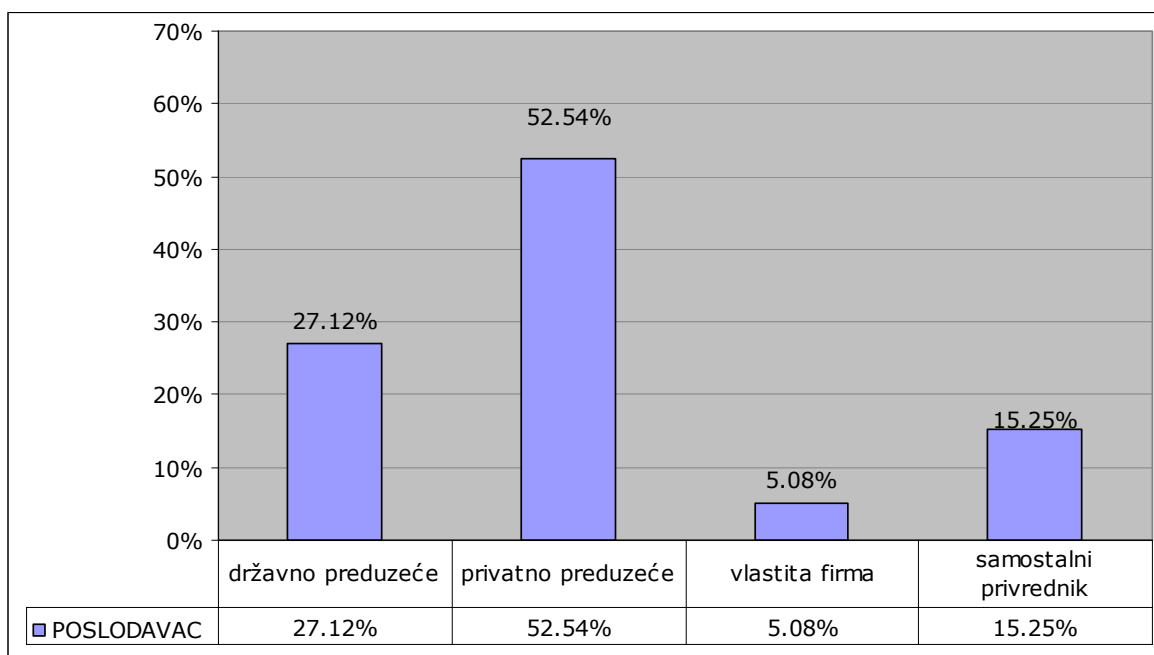
Analizirajući varijable poslodavca među 12,77% ispitanika, koji su odgovorili da su mogućnosti zapošljavanja odlične ili dovoljno dobre i statusa, dolazimo do podatka da najveći broj ispitanika radi u privatnoj firmi (34,78%), u državnom preduzeću ili vlastitoj firmu radi 17,39% ispitanika, nezaposlenih je 13,04%, a 17,39% su učenici/studenti. Slična je struktura ispitanika, koji su drugačije odgovorili, a čiji se broj i procenat može vidjeti na gornjem dijagramu. Poseban osvrt dajemo na kategoriju studenata, koji čine 16,30% ispitanika, a koji su odgovorili kako slijedi:

odlične	dovoljno dobre	ni dobre ni loše	loše	nikakve
0,00%	10,00%	23,33%	26,67%	40,00%

Navedeni odgovori ukazuju da se mora raditi mnogo više na kreiranju povoljnijeg poslovnog okruženja za mlade obrazovane ljude, ali i na percepciji mladih obrazovanih kadrova o njihovoj ulozi u kreiranju mogućnosti za zapošljavanje.

Sljedeća analiza pokazuje da se 32,07% ispitanika u anketi izjasnilo kao zaposleno i to u slijedećim institucijama/privrednim subjektima:

- državno preduzeće/institucija;
- privatno preduzeće;
- vlastita firma; te
- samostalni privrednik.

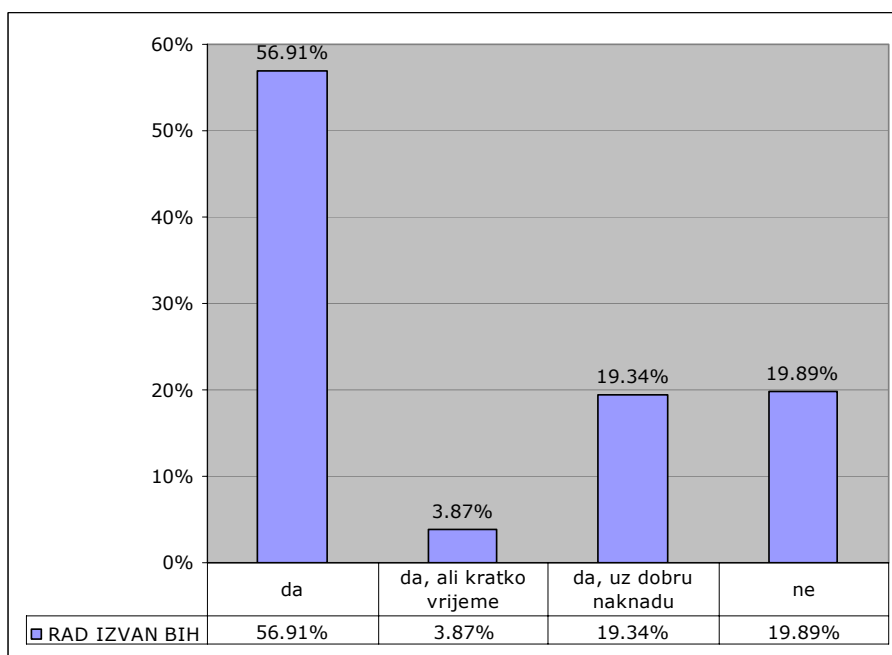
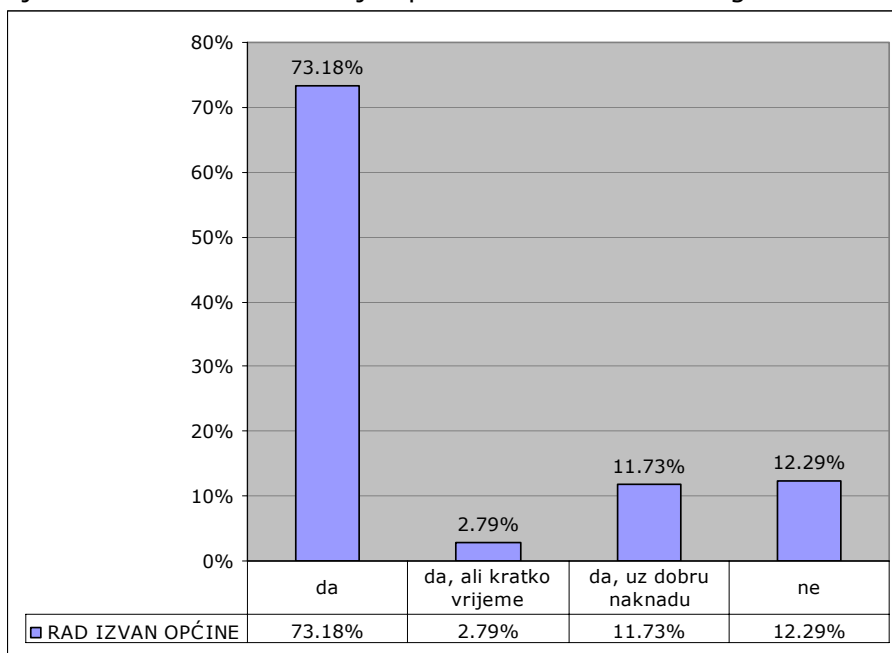


Od ukupnog broja ispitanika njih 43,48% izjasnilo se kao nezaposleno. Od tog broja 88,75% prijavljeno je na Biro za zapošljavanje. Također, 90,00% ispitanika aktivno traži posao, dok je 5,00% njih prijavljeno na Biro za zapošljavanje, ali ne traži aktivno posao. 5,00% nezaposlenih ispitanika niti je prijavljeno na Biro niti aktivno traži posao. Distribucija odgovora prema spolu pokazuje da 34% žena nezaposleno, a 47% je muškaraca, što potvrđuje podatke sa Biroa za zapošljavanje

Istraživanja su pokazala da 60,33% ispitanika nema vlastite prihode. Od tog broja njih 61,26% je nezaposleno, 23,42% su studenti, 10,81% učenici a 4,51% nezaposleni. U odnosu na kategoriju spola dvaput su brojniji muškarci. Od broja onih, koji nemaju prihode, njih 13,51% je oženjeno/udato, a 54,95% žive sa roditeljima. Od ukupnog broja ispitanika njih 14,67% nema nikakva primanja.

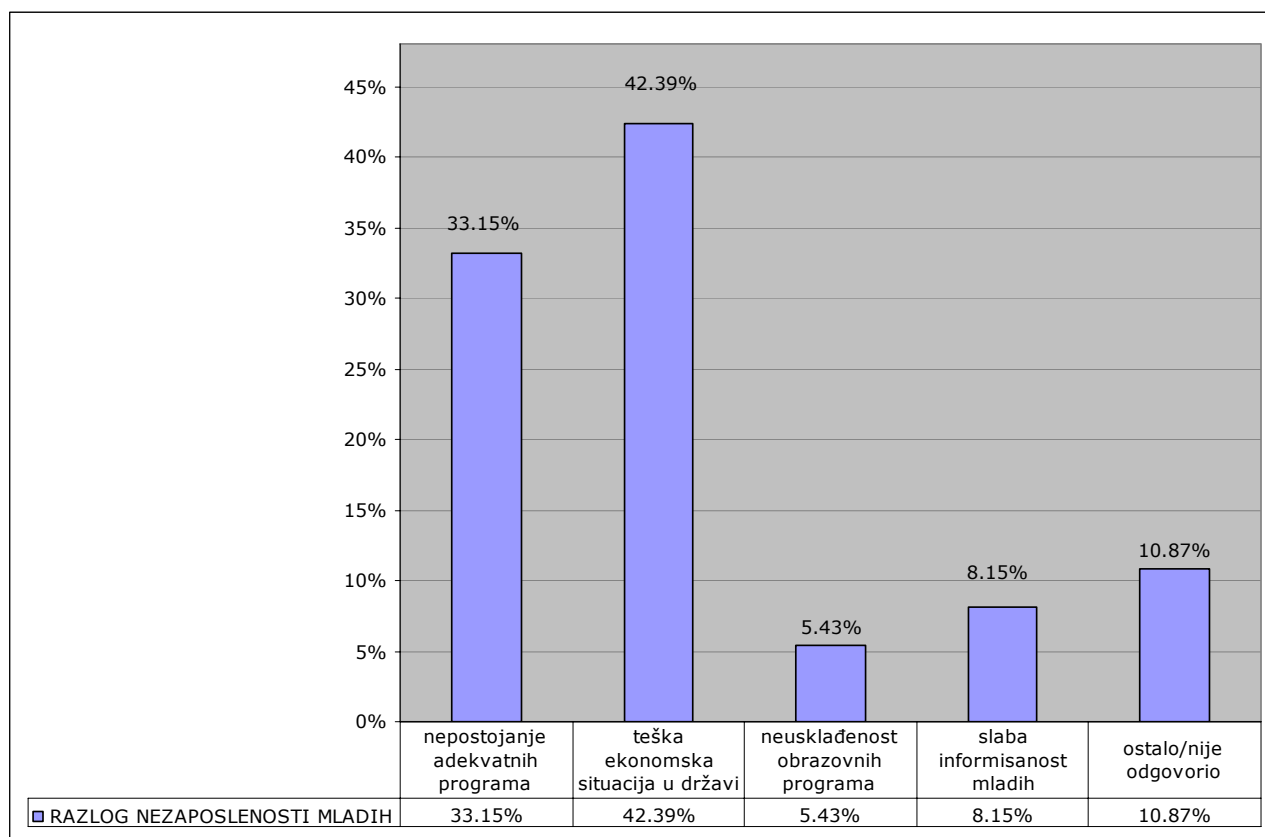
1/3 od ukupnog broja anketiranih studenata i učenika prima stipendiju. Dominantna kategorija za ovaj indikator su studenti – 86,67% njih prima stipendiju, dok samo 13,33% učenika ostvaruje ovu vrstu prihoda.

Na pitanje da li bi radili izvan svoje općine ili BiH mladi su odgovorili kako slijedi:



Iz gore navedenih dijagrama vidi se da je velik procenat mladih spreman raditi van svoje općine i BiH, ali je također znatan broj onih, koji ne žele da napuste svoju općinu (12,29%). Iako nezaposleni, 6,07% ispitanika izjasnilo se da ne žele da zbog posla napuste niti Sapnu niti BiH.

Ispitanici su na pitanje šta doprinosi teškom zapošljavanju mladih odgovorili sljedeće:

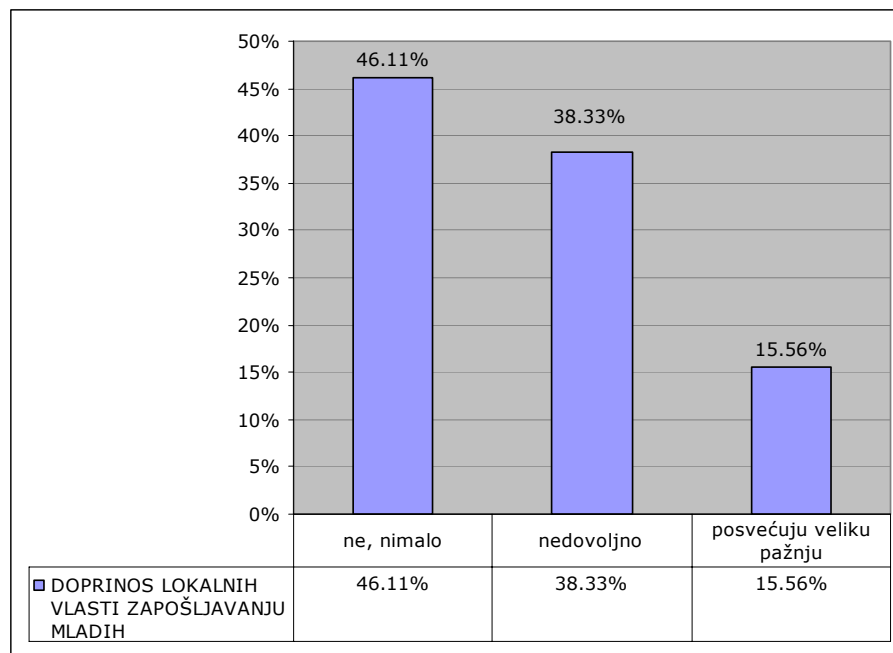


Skoro polovina ispitanika (42,39%) smatra da je najveća prepreka zapošljavanju teška ekonomska situacija, a 33,15% smatra da je to nepostojanje adekvatnih programa. Na ovo pitanje 8,15% mladih nije odgovorilo, a 2,72% misli da je to korupcija i mito.

Na pitanje da li su čuli ili bili svjedoci korupcije pri zapošljavanju mladi su odgovorili sljedeće:

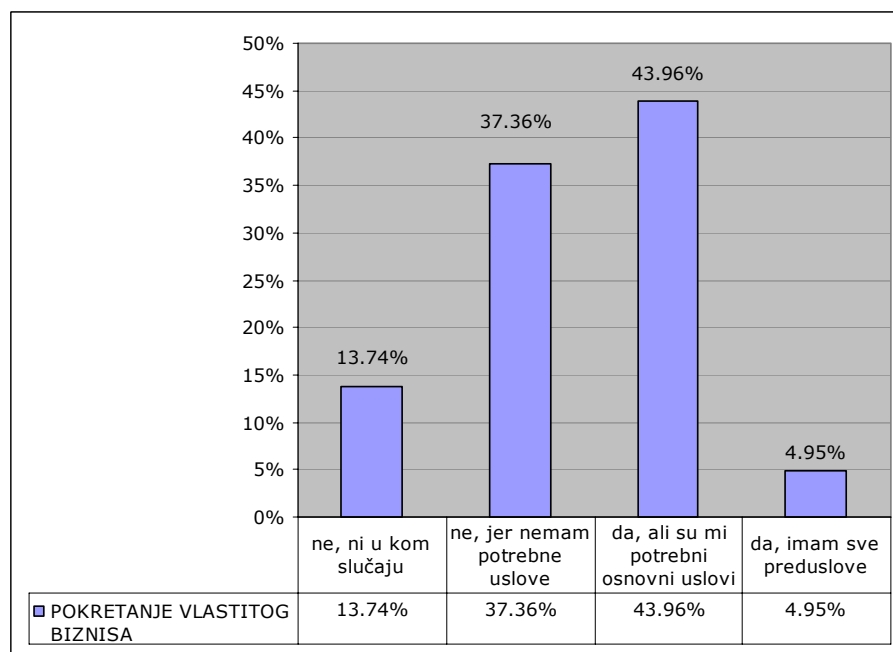
da, bio/la sam direktni svjedok	2,21%
ne	42,54%
da čuo/la sam	27,62%
to je prisutno u velikom broju slučajeva	9,95%
ne želim odgovoriti	6,63%
ne znam	11,05%

Anketirani ispitanici u najvećoj mjeri smatraju da institucije odgovorne za kreiranje ili sprovođenje politike zapošljavanja ne posvećuju dovoljno pažnje zapošljavanju mladih. 46,11% smatra da lokalne vlasti nimalo ne posvećuju pažnju a 15,56% smatra da posvećuju veliku pažnju zapošljavanju mladih.



U pogledu distribucije odgovora prema starosnim kategorijama, spolnoj strukturi i statusu nema značajnijih razlika.

Na pitanje da li bi pokrenuli vlastiti biznis ispitanici su odgovorili kako slijedi:



88,89% ispitanika, koji su se izjasnili da imaju sve preduslove za pokretanje vlastitog biznisa, zaposleno je dok su 1,11% ispitanika studenti.

Ispitanici, koji su se izjasnili da su nezaposleni, na pitanje da li bi željeli pokrenuti vlastiti biznis, dali su sljedeće odgovore:

ne, ni u kom slučaju	12,50%
ne, jer nemam potrebne uslove	52,50%
da, ali su mi potrebni osnovni uslovi	35,00%

42,04% ispitanika učestvovalo je na nekom poslovnom seminaru ili neformalnoj edukaciji vezanoj za jačanje ličnih kapaciteta. Od tog broja najviše je onih koji su zaposleni (56,00%), slijede studenti (24,24 %), a samo 18,18% nezaposlenih osoba. Skoro polovina nezaposlenih osoba (47,50%) izjavila je da ne bi pokrenula vlastiti biznis, a nije ni učestvovala na nekom poslovnom seminaru ili neformalnoj edukaciji vezanoj za jačanje ličnih kapaciteta.

2,17% mladih ljudi je kao razlog teškog zapošljavanju mladih navelo mito i korupciju. Na pitanje da li su čuli ili bili svjedoci korupcije pri zapošljavanju odgovorili su sljedeće:

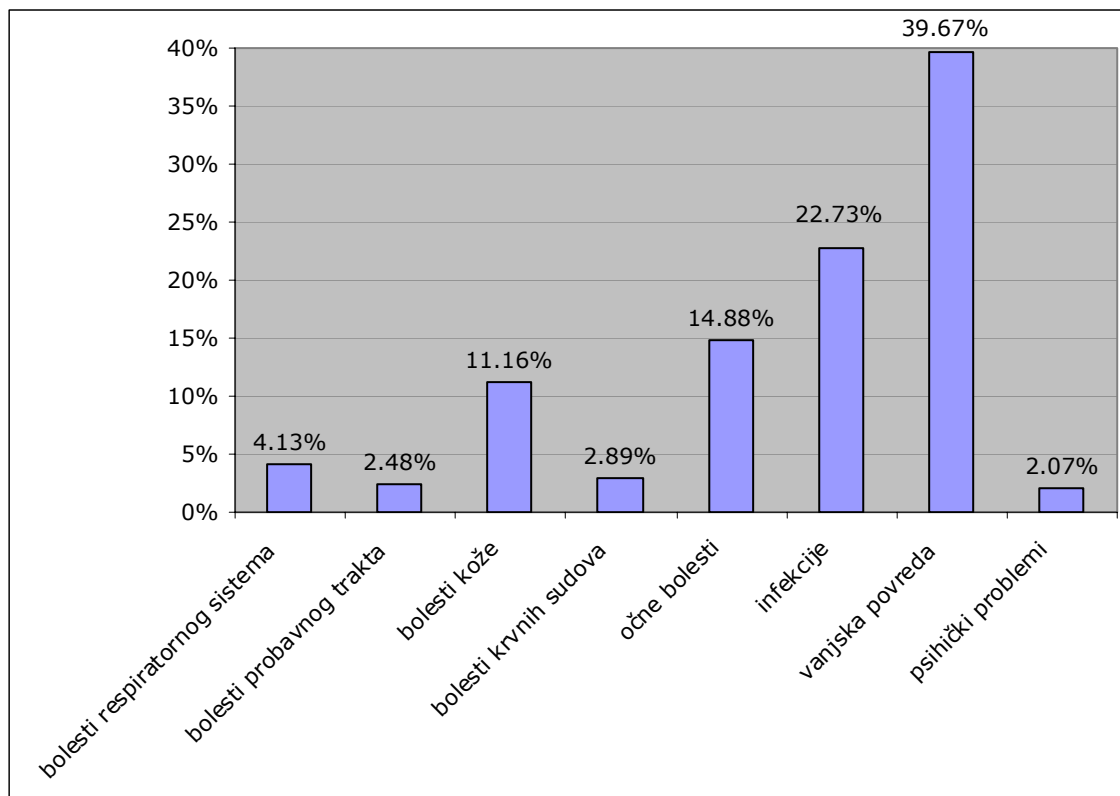
da, bio/la sam direktni svjedok	2,21%
ne	42,54%
da čuo/la sam	27,62%
to je prisutno u velikom broju slučajeva	9,94%
ne želim odgovoriti	6,63%
ne znam	11,05%

Distribucija odgovora prema spolu, statusu i starosnoj strukturi ravnomjerna je bez nekih velikih odstupanja.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA, BOLESTI I OVISNOSTI

Razlozi zbog kojih mladi općine Sapna odlaze ljekaru, odnosno u Dom zdravlja Sapna su uglavnom zbog akutnih povreda (vanjske i bolesti kože).

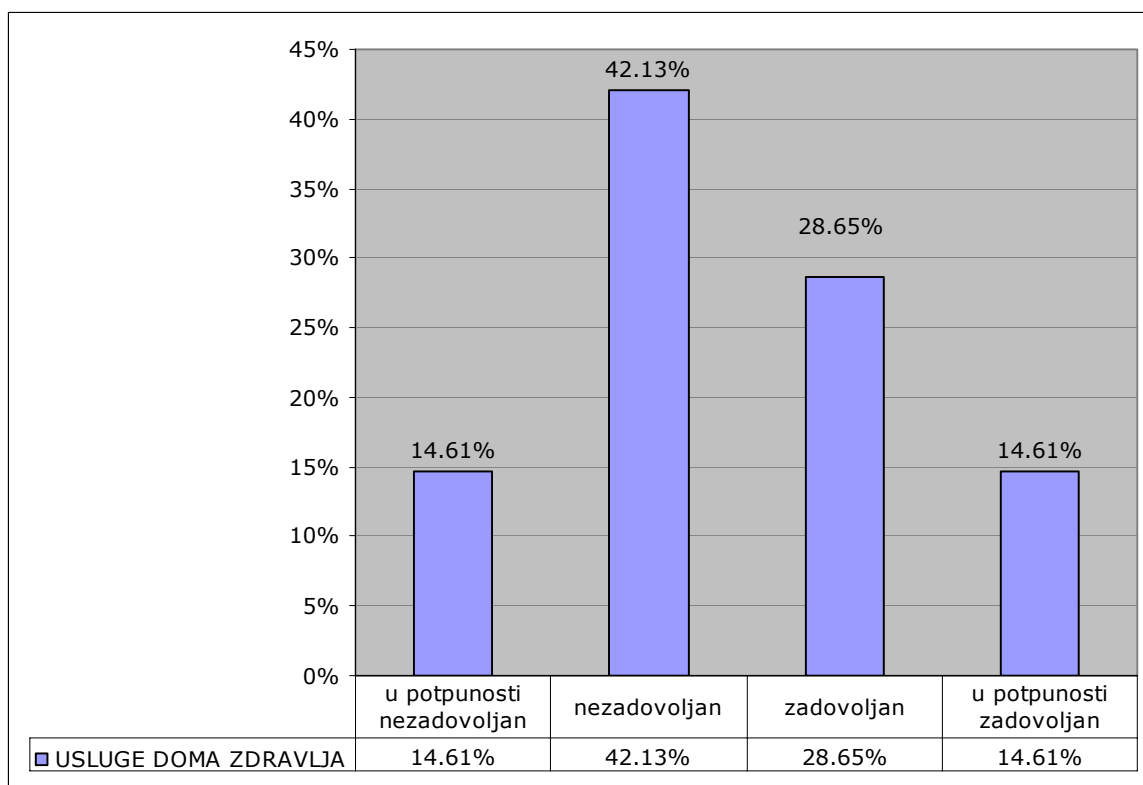
Na donjem dijagramu se može vidjeti kao su odgovorili mladi iz općine Sapna i koje su to usluge zbog kojih se mladi najčešće obraćaju ovoj ustanovi.



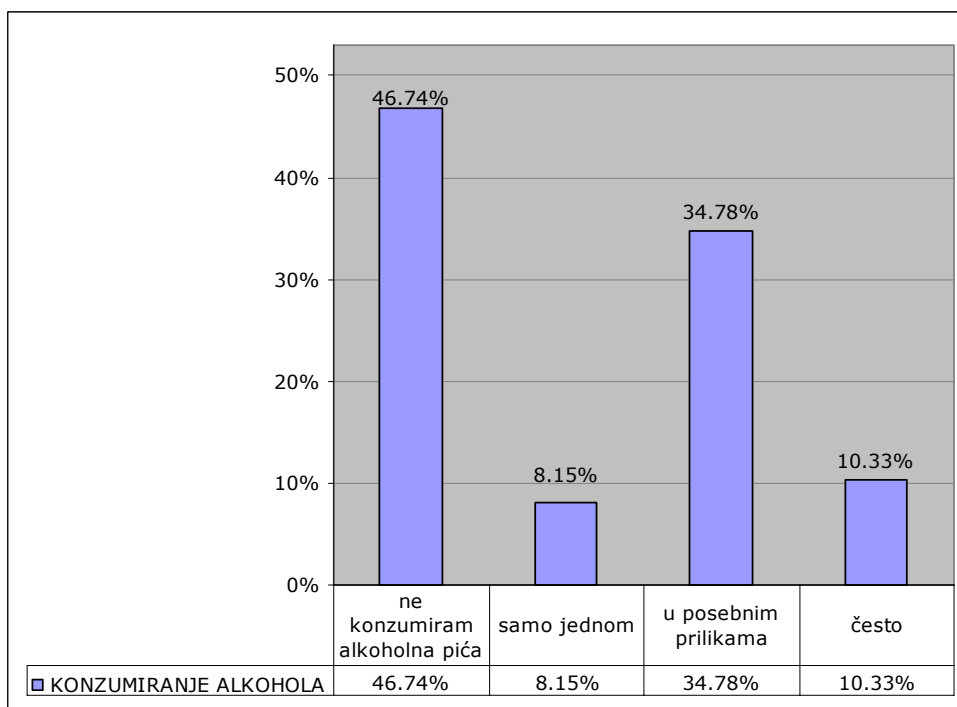
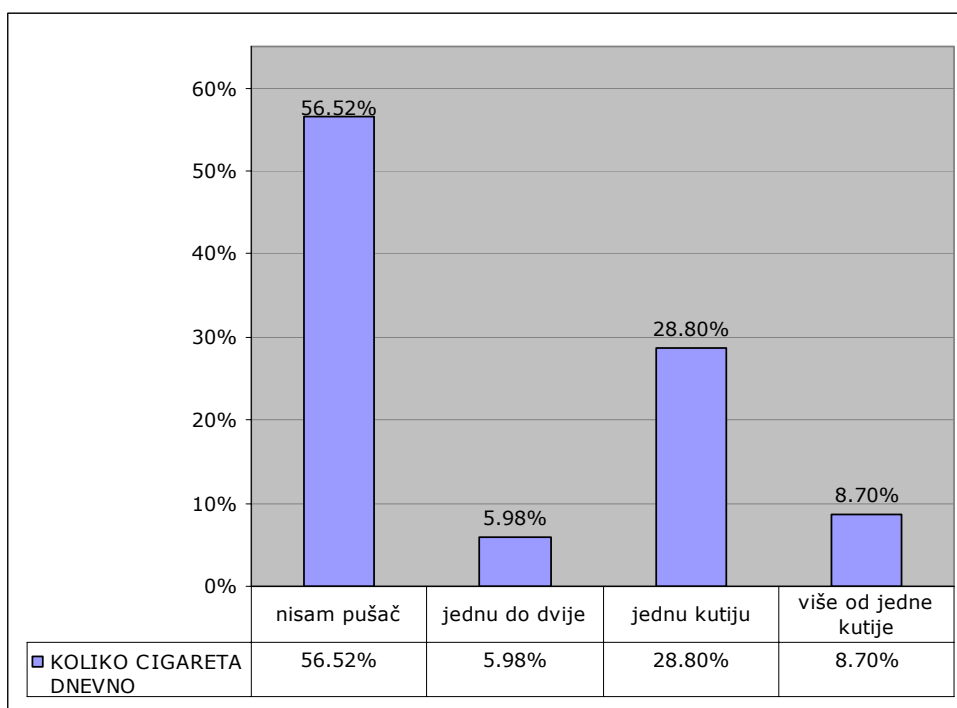
Sljedeća tabela pokazuje osnov po kome su osigurani ispitanici:

preko roditelja	preko Biroa za zapošljavanje	preko BIZ-a	preko Centra za socijalni rad	lično osiguranje	nemam osiguranja
25,86%	50,00%	13,22%	2,87%	1,15%	6,90%

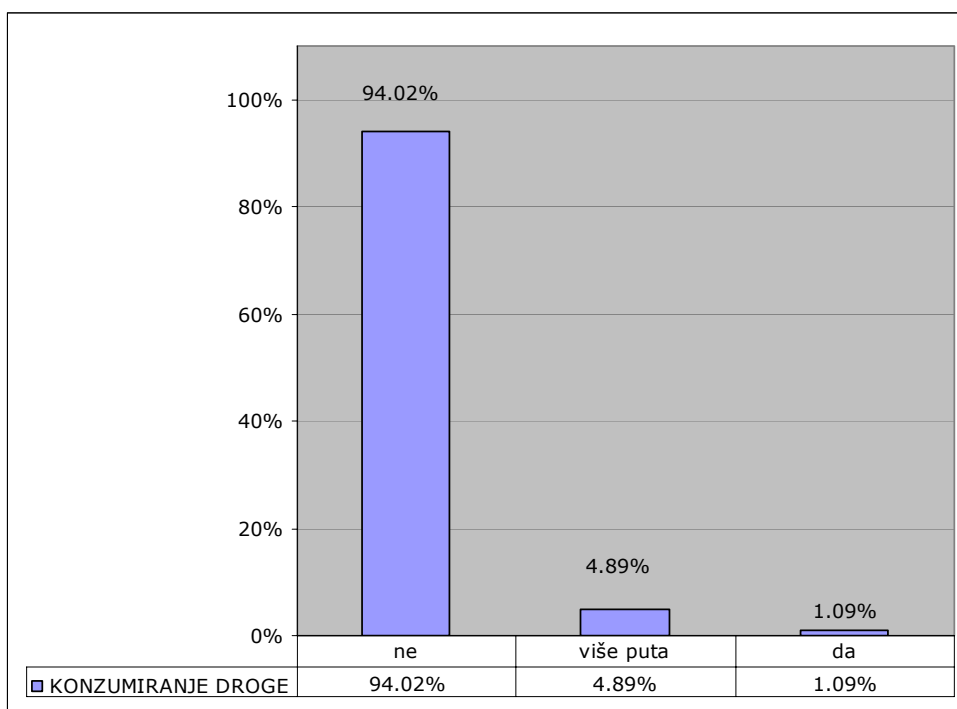
Na pitanje koliko su zadovoljni uslugama koje pruža Dom zdravlja Sapna, svaki drugi ispitanik je odgovorio da nije zadovoljan.



Kada je u pitanju konzumiranje cigareta, alkohola i opojnih droga ispitanici su dali odgovore, koji su prikazani na sljedećim dijagramima:



Procenat onih koji su koristili alkohol samo jednom ili koriste jednom u određenom periodu (8,15%) i procenat onih koji često uživaju alkoholna pića (10,33) ukazuje na približan broj konzumenata u ovim kategorijama. U cjelosti gledano problem predstavlja visok procenat (53,26%) uživalaca alkoholnih pića, a posebno izražen problem je značajan broj onih koji često uživaju alkoholna pića (skoro jedna petina od ukupnog broja konzumenta alkoholnih pića su oni koji su se izjasnili da to čine često). Zato ovaj problem treba tretirati vrlo ozbiljno u ove tri različite kategorije.

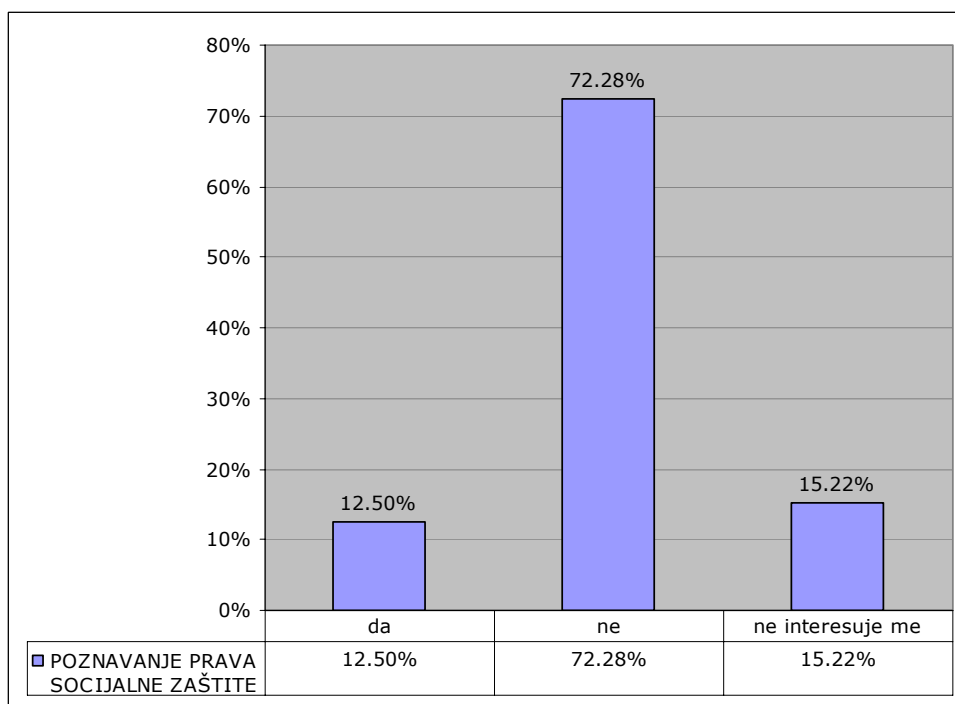


Rezultati dobijeni istraživanjem pokazuju da 94,02% mladih nije i ne konzumira drogu, dok je procenat onih, koji koriste drogu 5,98%. Među ovih 5,98% konzumenata droge značajno je veći procenat (4,89%) onih koji su izjavili da su uživali drogu više puta, a onih koji su odgovorili potvrdno je 1,09%. Na pitanje koju su drogu koristili ili je koriste odgovorili su samo ispitanici, koji su potvrdno odgovorili (njih 1,09%). Nema odstupanja odgovora prema kategoriji spola, starosti i obrazovanja.

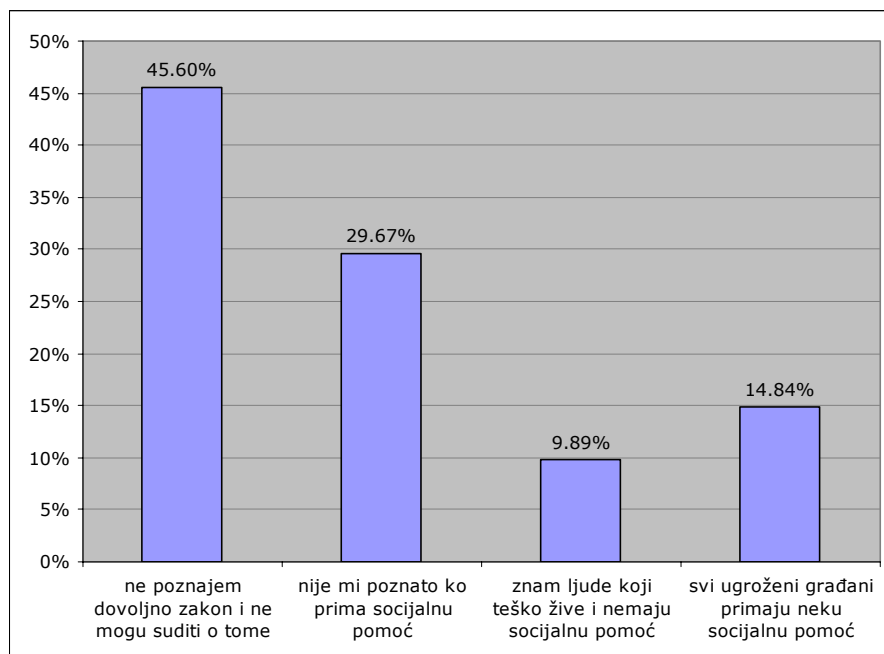
SOCIJALNA ZAŠTITA I STANDARD MLADIH

Među anketiranim je bilo 3,26% osoba sa invaliditetom i svi su izjavili da ostvaruju neke prihode.

Među ispitanicima samo njih 12,50% izjavilo je da poznaje dovoljno prava iz oblasti socijalne zaštite.



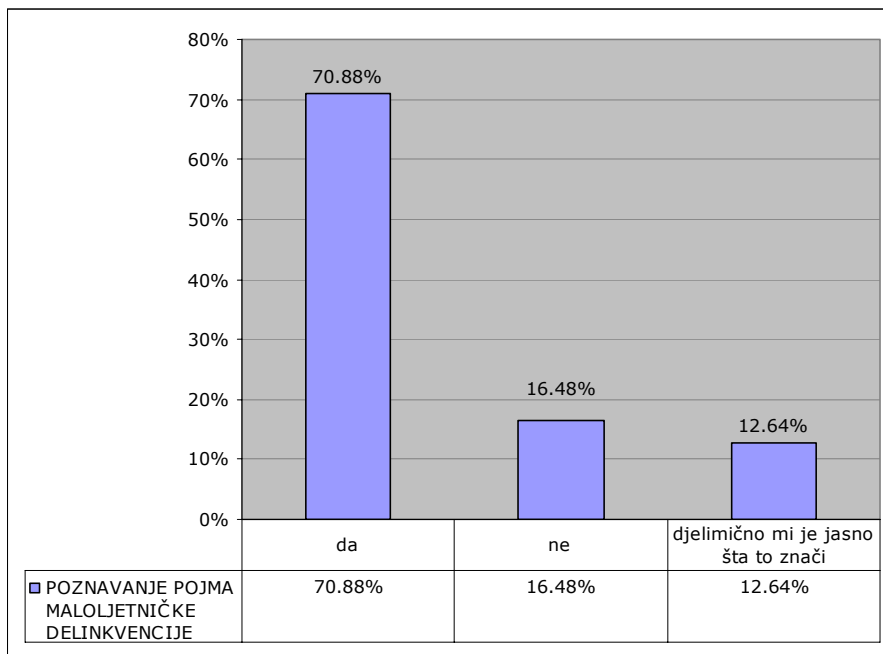
Od onih, koji poznaju prava socijalne zaštite, njih 43,47% lično (13,04%) ili članovi njihovih porodica (30,43%) koriste ta prava, dok 5,26% ispitanika ne poznaju prava socijalne zaštite, ali članovi njihove porodice koriste ta prava. 90,61% ispitanika odgovorilo je da niko iz njihove porodice ne koristi prava iz socijalne zaštite, 7,73% da prava iz socijalne zaštite koriste članovi uže porodice, a 1,66% su lični korisnici tih prava. Na pitanje da li smatraju da na prostoru općine Sapna ima dovoljno socijalne pomoći za ugrožene kategorije stanovništva, 45,60% ispitanika reklo je da ne poznaje dovoljno zakonska pravila i ne mogu suditi ko treba primati socijalnu pomoć, dok je 9,89% ispitanika reklo da poznaje ljude koji teško žive, a koji nemaju socijalnu pomoć. Kako su odgovorili ostali ispitanici može se vidjeti na donjem dijagramu.



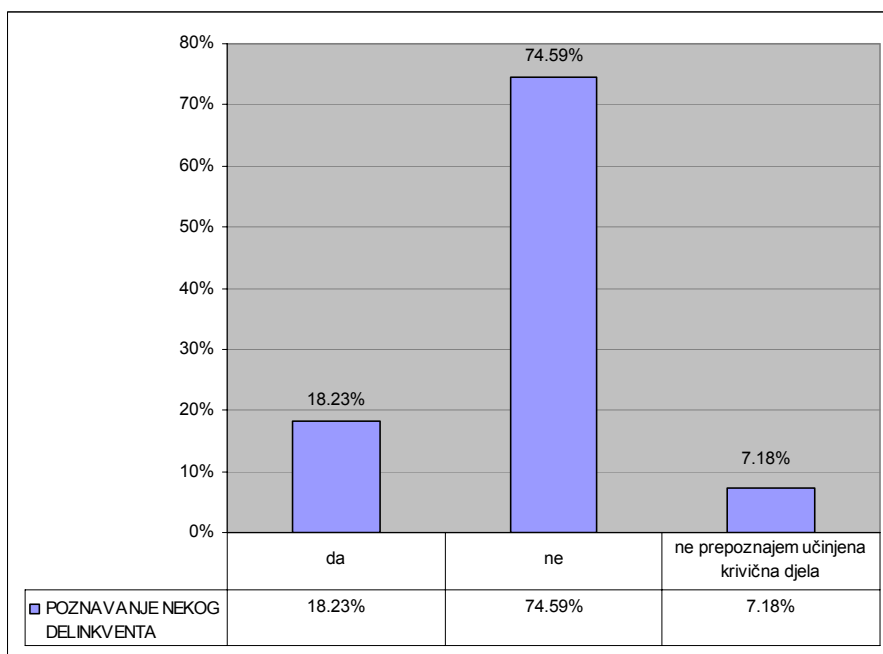
Distribucija odgovora prema različitim kategorijama: spol, obrazovanje, socijalni status nije pokazala značajna odstupanja.

MALOLJETNIČKO PRESTUPNIŠTVO

Izvještaji institucija, koje se bave pitanjima maloljetničke delinkvencije, ohrabrujući su u poređenju sa stanjem u drugim općinama, koje su približno velike i razvijene kao općina Sapna. 70,88% ispitanika poznaje pojam maloljetničke delinkvencije, dok je njih 12,64% izjavilo da djelimično poznaje šta to znači. Distribucija odgovora prema spolu odgovara uzorkovanom odnosu.



Više od 3/4 ispitanika odgovorilo je da ne poznaju nikoga ko je mlađi od 18 godina, a ko je sklon vršenju krivičnih djela, njih 7,18% je odgovorilo da ne prepoznaje krivična djela, a 18,23% odgovorilo je da poznaje nekog delinkventa.



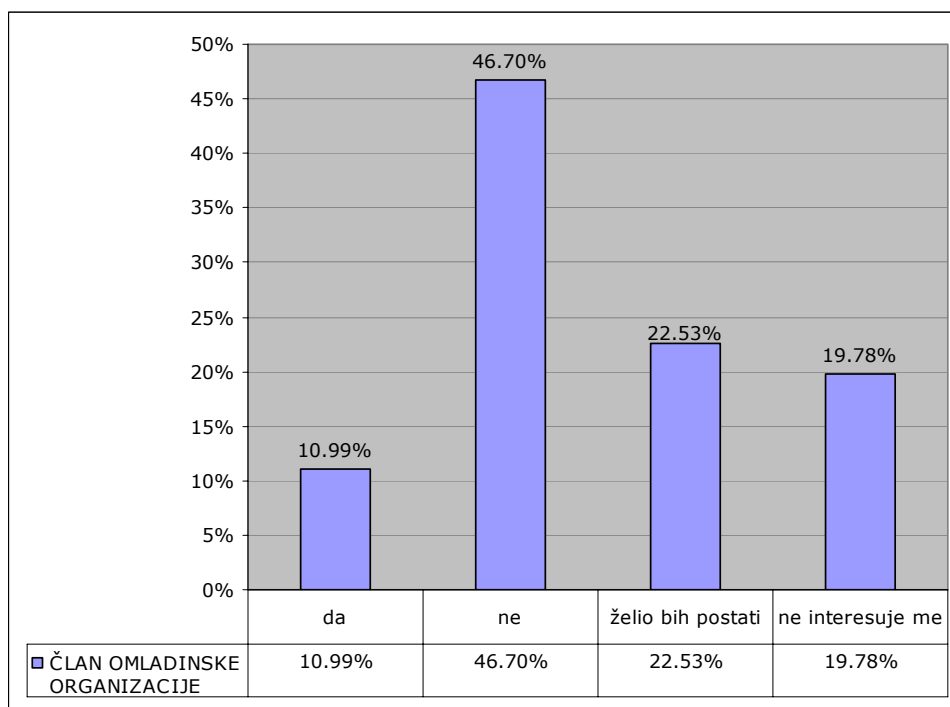
Od ukupnog broja ispitanika, kojime je poznat pojam maloljetničke delinkvencije, 14,83% poznaje nekoga ko je sklon vršenju krivičnih djela, a da je mlađi od 18 godina. Grupa koja je tako odgovorila nalazi se u starosnoj skupini od 18 do 30 godina. 3,26% ispitanika odgovorilo je da ne zna šta znači maloljetnička delinkvencija, ali da poznaju nekoga ko je sklon vršenju krivičnih djela. 84,61% onih, koji su odgovorili da ne prepoznaju krivična djela i

samim tim ne poznaju nijednog delinkventa, izjavili su da im je poznat pojam maloljetničke delinkvencije, dok je 15,39% ispitanika izjavilo da im je djelimično poznat taj pojam.

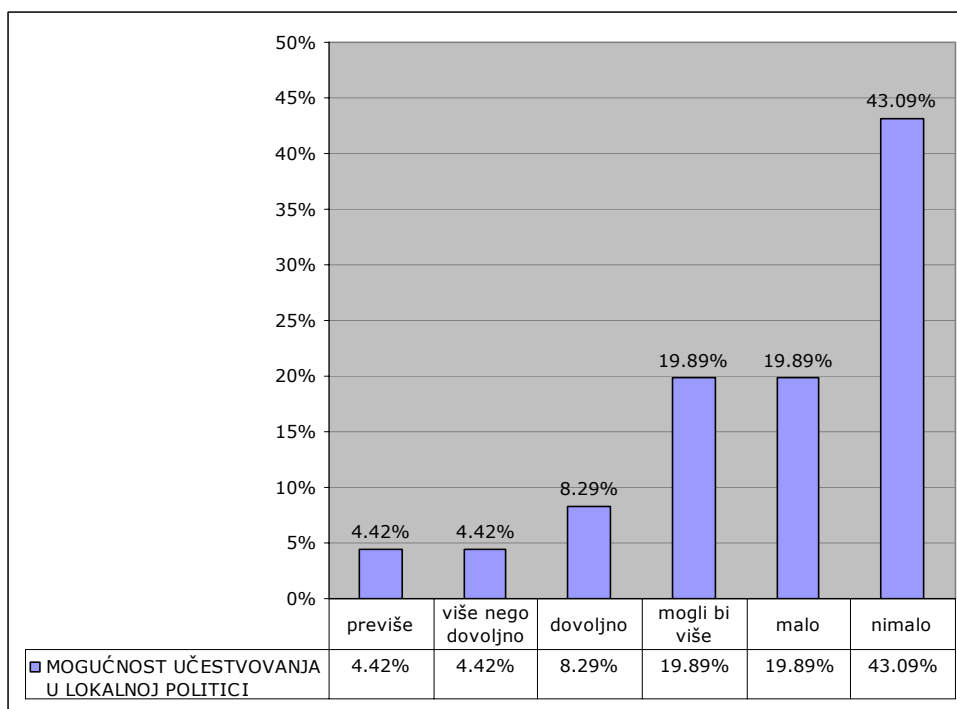
Od ukupnog broja onih koji su izjavili da poznaju nekog delinkventa 33,33% izjavilo je da je maloljetni delinkvent krivično djelo učinio samo jednom, a 27,27% njih odgovorilo je da ih čini često. 39,39% ispitanika odgovorilo je da ne zna koliko puta je maloljetni delinkvent, kojeg oni poznaju, učinio krivično djelo.

UČEŠĆE U LOKALNOJ ZAJEDNICI

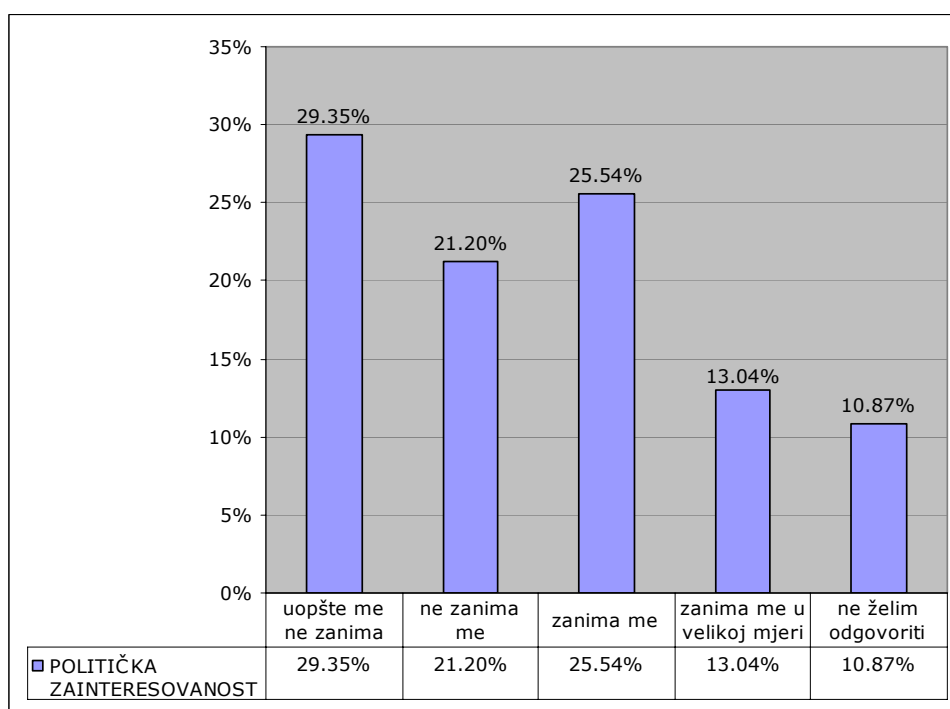
Rezultati istraživanja pokazuju da su samo 10,99% ispitanika članovi omladinske NVO, dok bi njih 22,53% željelo postati članom. 66,48% mladih odgovorilo je da nisu članovi niti su zainteresovani za članstvo u jednoj omladinskoj NVO:



82,87% mladih smatra da su mogućnosti učešća mladih u lokalnoj politici i kreiranju vlasti male, 4,42% smatra da je previše mogućnosti, a isti toliki procenat ih smatra da je više nego dovoljno. Distribucija odgovora prema spolu i statusu ukazuje da dva puta više mladića nego djevojaka smatra da je okruženje za učešće mladih u kreiranju vlasti povoljno, a od toga polovina je zaposlena dok drugu polovinu čine studenti i nezaposlene osobe.

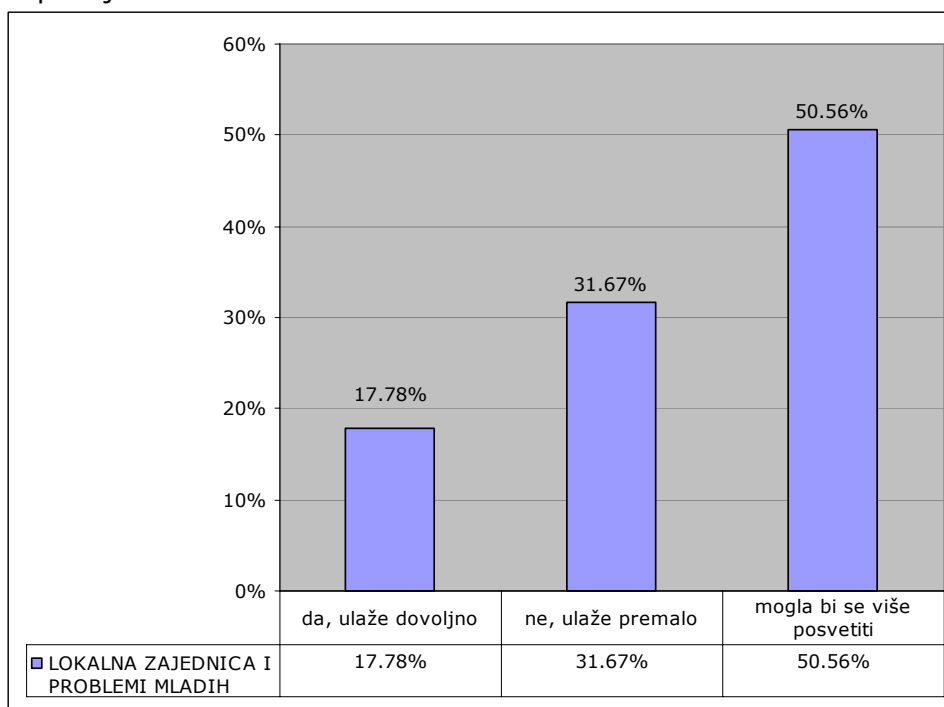


Na pitanje koliko su zainteresovani za politiku 61,41% mladih izjavilo je da ih politika ne zanima ili da ne žele odgovoriti, dok je 13,40% izjavilo da ih politika zanima u velikoj mjeri. Među onima, koje politika jako zanima, 50,00% su zaposleni i četiri puta su brojnije osobe muškog spola nego ženskog. 3/4 onih, koje politika zanima, smatra da mladima treba pružiti više mogućnosti za učešće u lokalnoj politici i kreiranju vlasti.



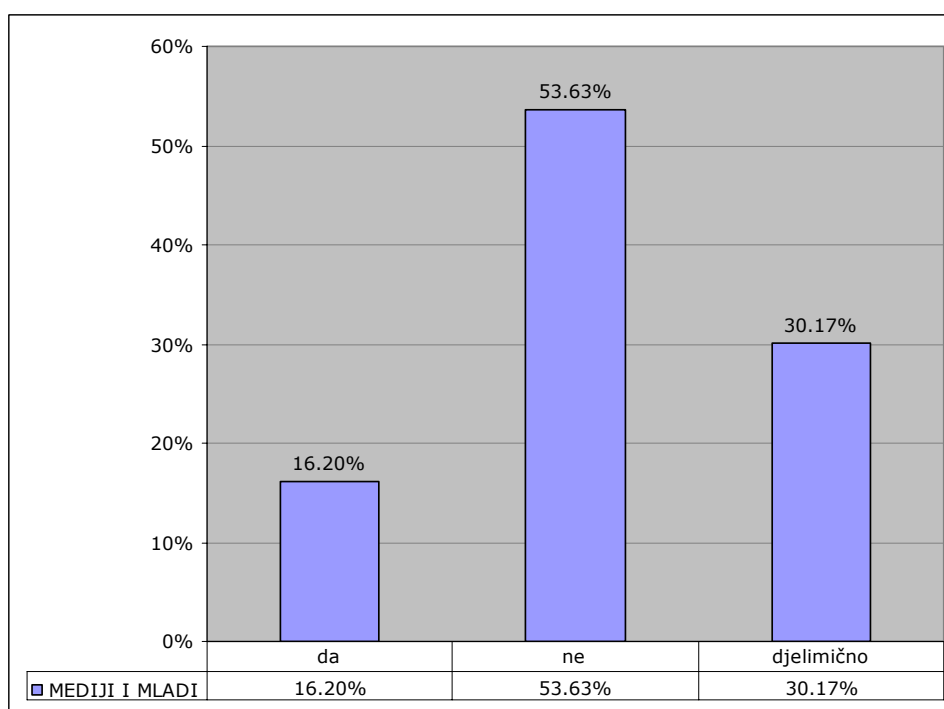
Kada je u pitanju aktivnost i učešće mladih u razvoju na nivou mjesne zajednice, 58,79% njih izjasnilo se da su mladi aktivni u radu mjesne zajednice, a 41,21% da nisu. 59,24% ispitanika učestvovalo je u nekoj dobrovoljnoj akciji, koja se sprovodila u njihovoj mjesnoj zajednici, a 16,30% nije imalo priliku učestvovati. 24,46% ispitanika odgovorilo je da nije učestvovalo u nekoj dobrovoljnoj akciji.

Mladi su takođe dali svoje mišljenje o posvećivanju lokalne zajednice pitanjima i problemima mladih. 31,67% mladih smatra da lokalna zajednica ulaže premalo u rješavanje pitanja mladih a 50,56% njih smatra da bi se lokalna zajednica trebala više posvetiti rješavanju tih pitanja.

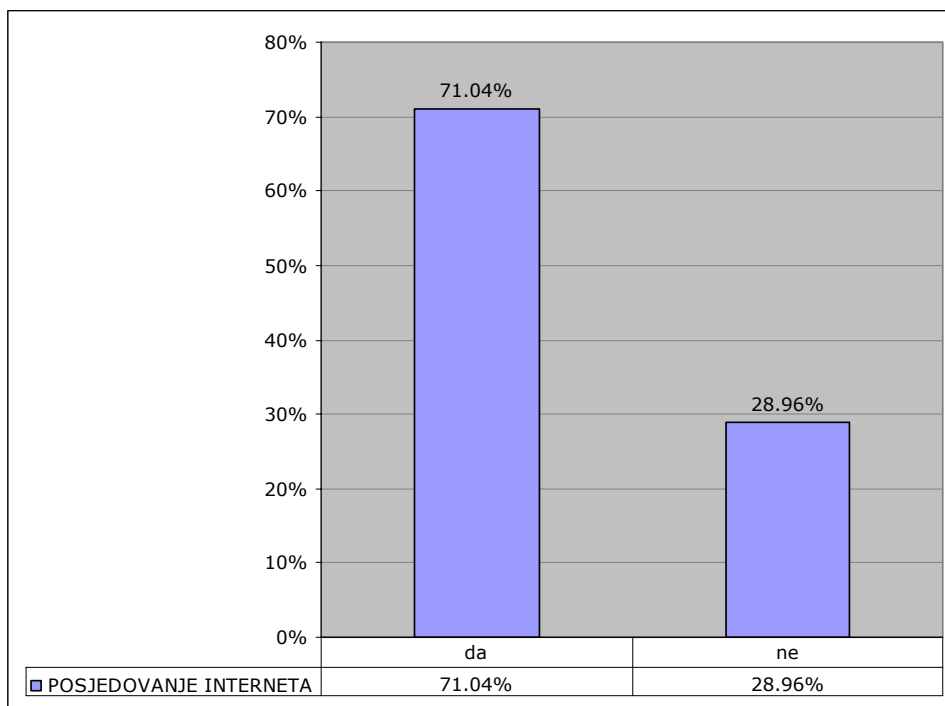


INFORMISANJE, KULTURA, SPORT I SLOBODNO VRIJEME

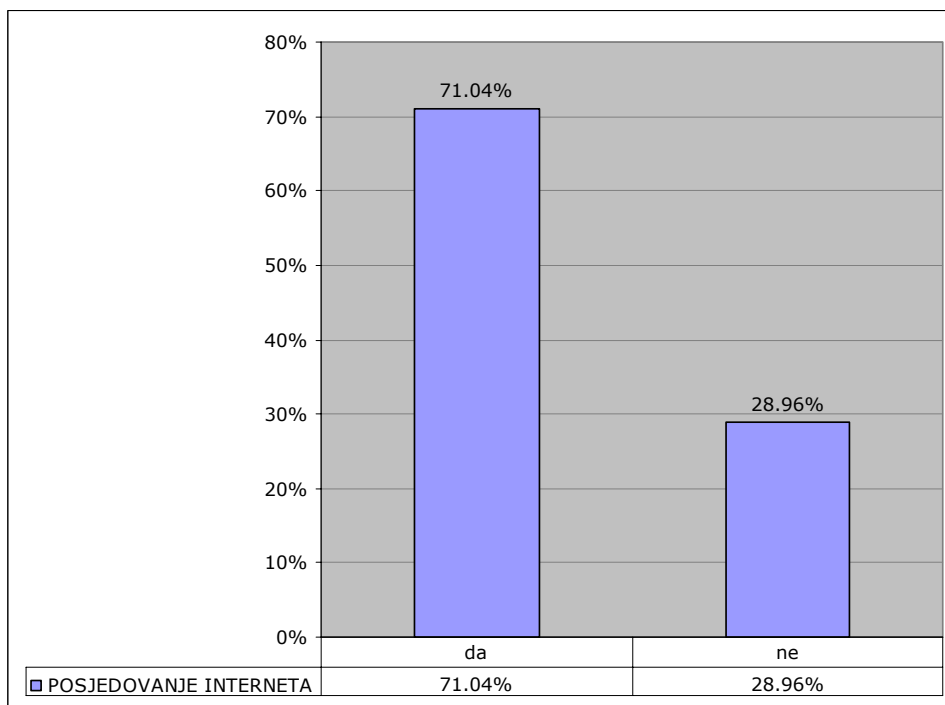
Kada su u pitanju mediji preko kojih mladi dobijaju informacije mladi su naveli: dnevne novine, televiziju, radio te internet. 53,63% ispitanika smatra da mediji ne posvećuju dovoljno pažnje pitanjima, koja se tiču mladih, a 16,20% misli da su pitanja mladih zastupljena u medijima.



96,20% mladih redovno ili povremeno čita dnevne novine, sedmične novine, magazine, revije ili časopise, dok 3,80% ispitanika ne čita, ali 1,67% njih saznaje informacije preko interneta, kojeg koriste svaki dan. 2,21% mladih izjavilo je da, osim televizije, ne dolazi u dodir sa bilo kakvim drugim sredstvom informisanja.



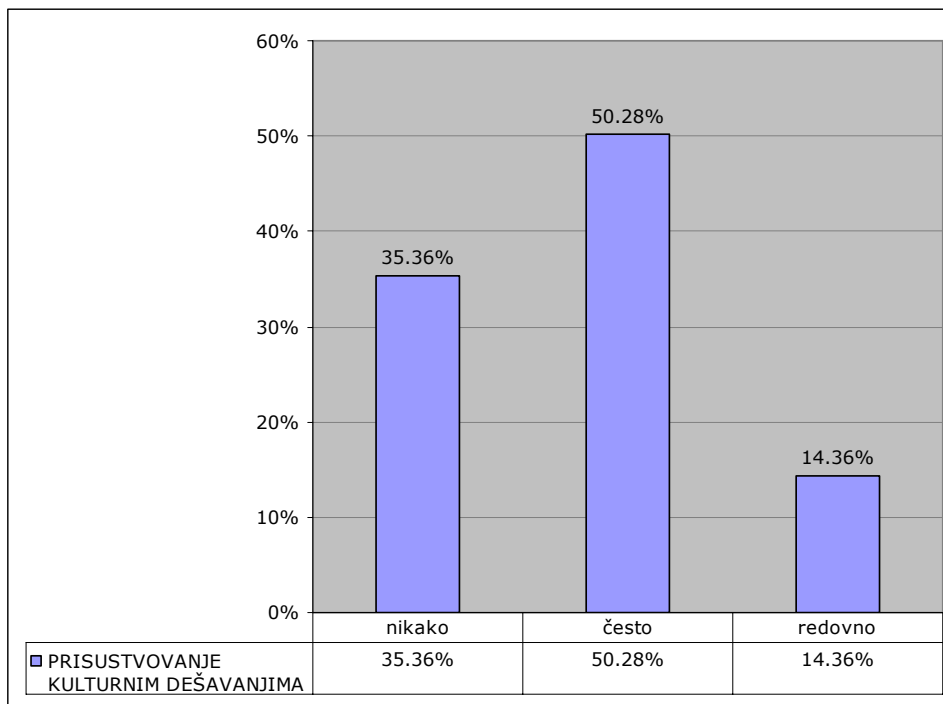
71,04% ispitanika je izjavilo da posjeduje internet priključak u domaćinstvu, ali 85,63% mladih koristi internet i to 41,95% svaki dan. Ostali su se izjasnili kao što slijedi na dijagramu:



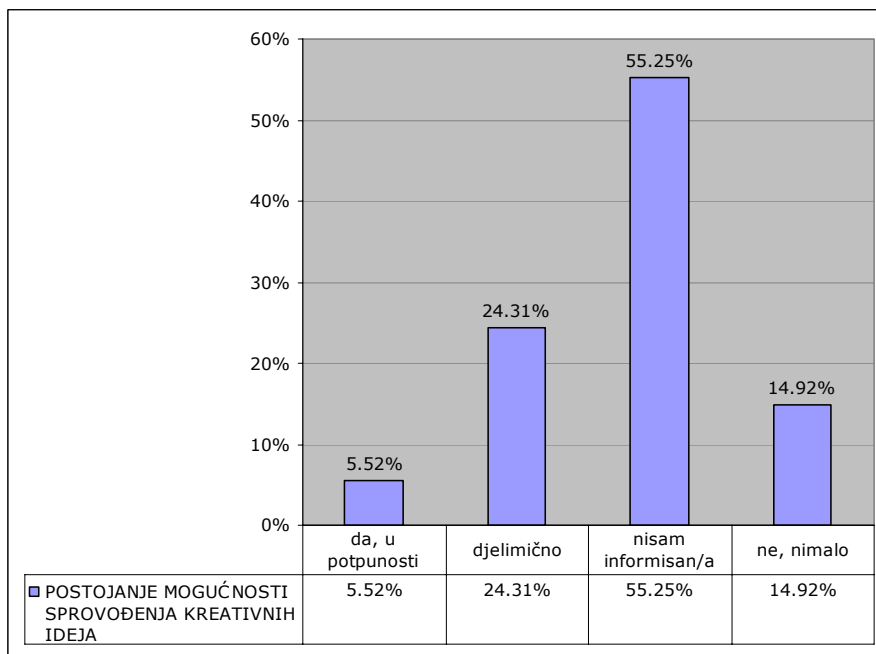
Od 14,37% onih, koji ne koriste internet, 92,00% ih nema internet priključak kod kuće, ali njih 64,00% redovno ili povremeno čita dnevne novine, sedmične novine, magazine, revije ili časopise.

Kada su u pitanju kulturna dešavanja 17,13% ispitanika smatra da se ne organizuje dovoljno sadržaja, dok 15,47% ispitanika smatra da ima dovoljno prostora i prilika za kulturno

umjetničko izražavanje mladih. 67,40% ispitanika smatra da se ti vidovi kulturnog izražavanja organiziraju povremeno ali ne dovoljno često. Oko 2/3 ispitanika je izjavilo da redovno (14,36%) odnosno povremeno (50,28%) prisustvuje kulturnim dešavanjima u općini Sapna.

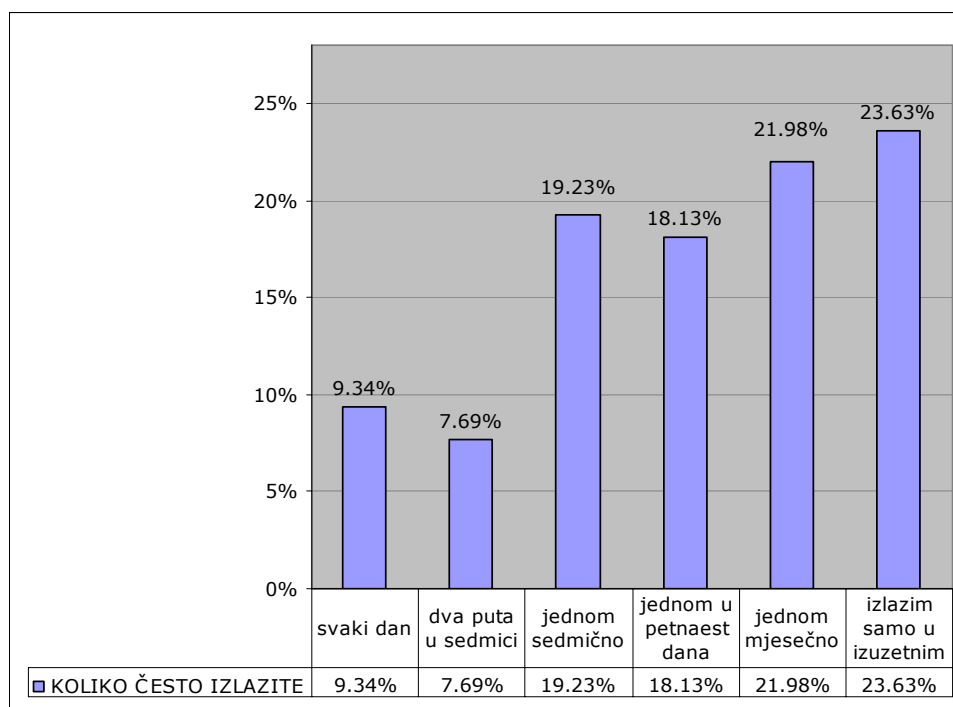


Mladi su bili dosta kritični kada su u pitanju mogućnosti da se sprovedu u djelo njihove kreativne ideje iz oblasti kulture. 5,52% mladih je odgovorilo da postoje a 24,31% da su djelimično date mogućnosti za ispoljavanje kreativnih ideja. 55,25 ispitanika nije upoznato na koji način i gdje mogu sprovesti svoje ideje a 14,92% smatra da mladima nije data mogućnosti da se kreativno izraze.



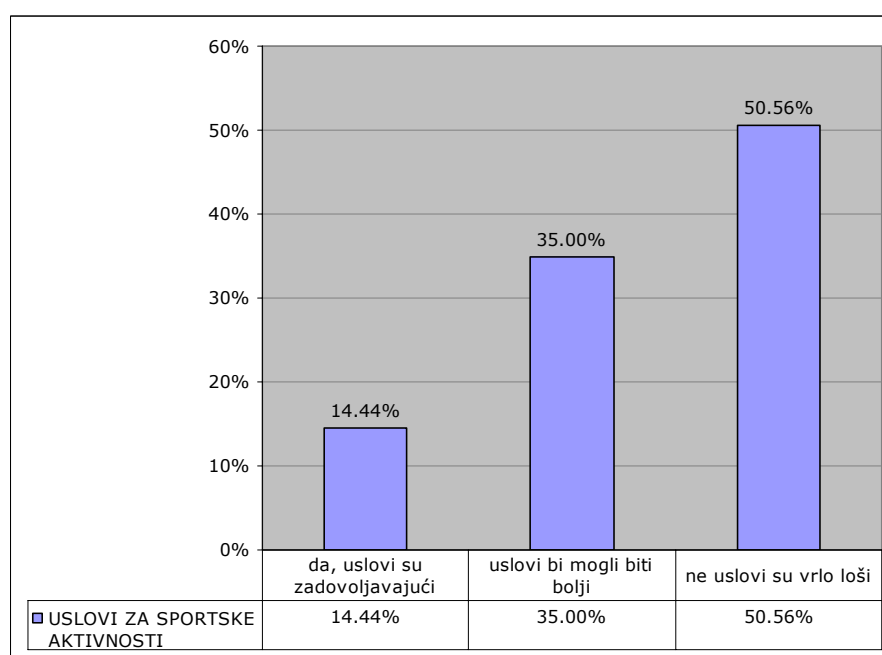
Uzimajući u obzir tešku materijalnu situaciju te uslove u kojima žive mladi ljudi na području općine Sapna postavljena su im pitanja vezana za izlaske, provođenje slobodnog vremena te učešće u javnom, društvenom i političkom životu Općine.

Na pitanje koliko često izlaze odgovori su bili sljedeći:



	MUŠKO	ŽENSKO
svaki dan	6,04%	3,30%
dva puta u sedmici	5,49%	2,20%
jednom sedmično	12,64%	6,59%
jednom u petnaest dana	13,74%	4,40%
jednom mjesečno	15,38%	6,59%
izlazim samo u izuzetnim prilikama	12,64%	10,99%

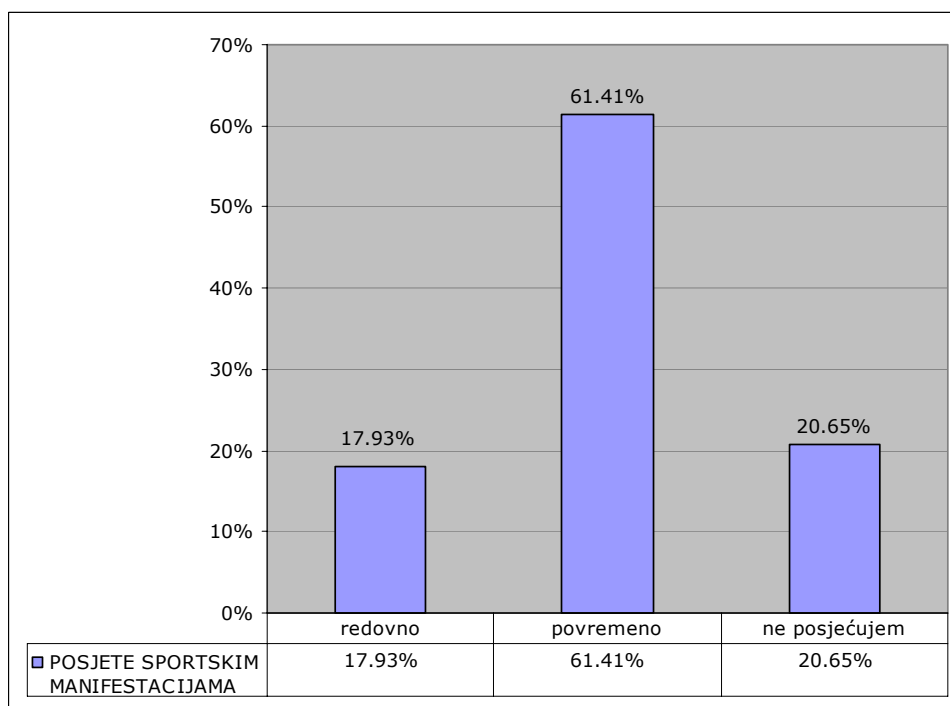
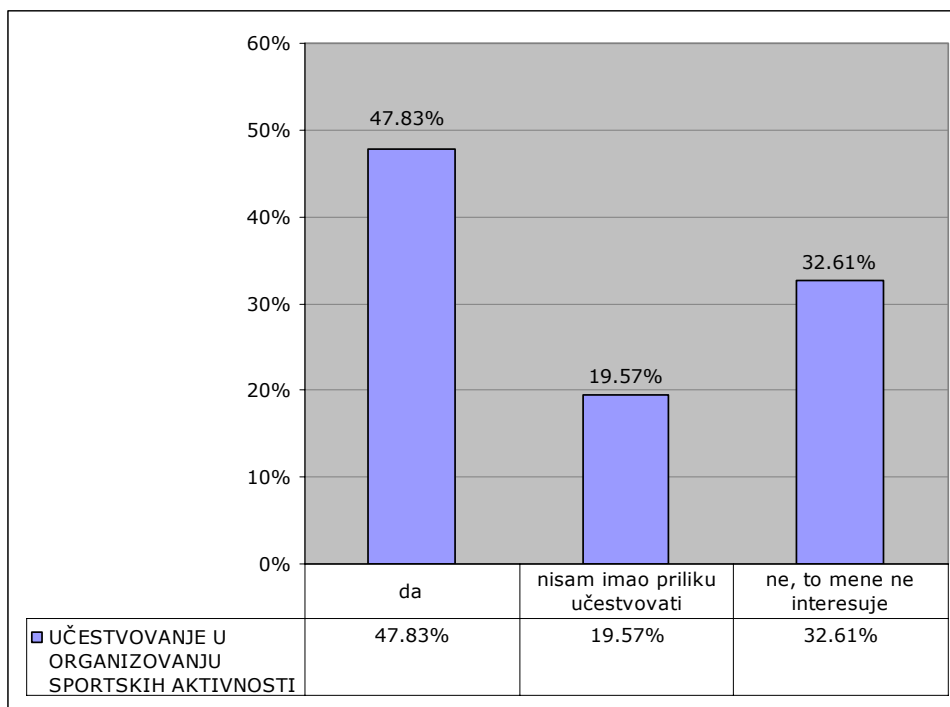
Mladi, koji su se izjasnili da izlaze samo u rijetkim prilikama, pripadaju različitim starosnim grupama i imaju različit status, ali svi su naveli da uglavnom slobodno vrijeme provode pored kompjutera, čitajući i gledajući televiziju.



Svaki drugi ispitanik (50,56%) smatra da su uslovi za sportske aktivnosti na području Općine vrlo loši dok 35,00% njih smatra da bi mogli biti bolji. Samo 14,44% ispitanika misli da su uslovi zadovoljavajući.

Na pitanje da li su i da li bi željeli učestvovati u organizaciji određenih sportskih manifestacija i koliko često posjećuju sportske manifestacije 47,83% ispitanika odgovorilo je da jest ili da bi željelo, 19,57% ispitanika izjavilo je da nije imalo priliku učestvovati, a 32,61% da ih to ne interesuje. 17,93% mladih ljudi redovno posjećuje sportske manifestacije, 61,41% povremeno, a 20,65% izjasnilo se da ne posjećuje takve manifestacije.

Grafički prikaz gore navedenih odgovora dat je u sljedećim dijagramima:



Značajna su odstupanja u distribuciji odgovora prema spolu. Na deset mladića, koji redovno posjećuju sportske aktivnosti, dođe samo jedna djevojka, ali 58,00% ispitanica povremeno posjećuje sportska takmičenja.

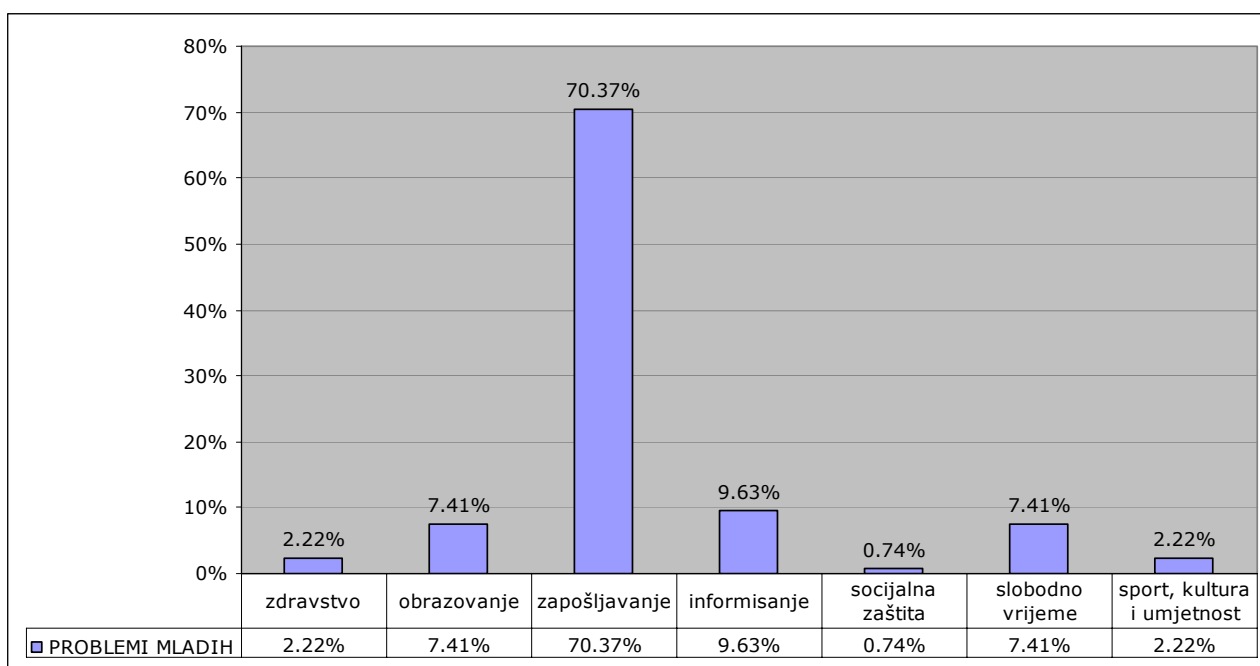
Od broja ispitanika, koji smatraju da su uslovi za razvoj sportskih aktivnosti vrlo loši, njih 39,56% izjasnilo se da ne bi željelo učestvovati u organizaciji određenih sportskih manifestacija, jer ih to ne interesuje, a 28,57% ne posjećuje sportske manifestacije. Međutim 46,15% njih, iako smatraju da su uslovi za razvoj sporta vrlo loši, aktivno bi učestvovalo u organizaciji određenih sportskih manifestacija. Distribucija odgovora prema starosti više je fokusirana na starosnu grupu od 21 do 25 godina.

Na pitanje kako provode slobodno vrijeme mladi su odgovorili na sljedeći način:

na internetu	28,26%
odmarajući	24,46%
čitajući	11,96%
gledajući filmove	11,41%
ostalo	23,91%
bavim se sportom	8,96%
spavam	2,98%
tražeći gljive	2,98%
prema mogućnosti	6,01%
nemam slobodnog vremena	2,98%

PROBLEMI I POTREBE MLADIH

Zapošljavanje (70,37%), informisanje (9,63%), obrazovanje (7,41%) i slobodno vrijeme (7,41%) navedene su kao oblasti unutar kojih mladi općine Sapna imaju najviše problema. Slijede zdravstvo sa 2,22%, sport, kultura i umjetnost sa 2,22% te socijalna zaštita sa 0,74%.



Dodatni komentari, koje su dali neki od ispitanika, su:

- mlade niko ne sluša;
- nema dovoljno sredstava za rješavanje problema mladih;
- omladina nema gdje izaći; te
- problemi noćnih izlazaka.

INTERVJU

Predstavnici Radne grupe za izradu dokumenta omladinske politike obavili su intervju sa 13 osoba i to sa predsjednicima mjesnih zajednica, direktorom Doma zdravlja Sapna, šefom Biroa za zapošljavanje i komandirrom Policijske stanice Sapna. Prilikom ispitivanja naišlo se na razumijevanje ispitanika te su intevjui obavljeni bez poteškoća. Intevjuisane osobe su sa ozbiljnošću odgovarale na postavljana pitanja. U svrhu sprovođenja intevjua pripremljen je protokol, koji je osim osnovnih podataka, sadržavao uvodni dio u kome su se ispitanici izjašnjavali o tome da li poznaju termin strategije za mlade i da li su upoznati da je općina Sapna započela proces izrade dokumenta „strategija za mlade općine Sapna za period 2010-2013. godina“. U glavnom dijelu protokola ispitanici su davali svoje mišljenje, sugestije i prijedloge vezane za položaj mladih u općini Sapna, njihove probleme i načine rješavanja tih problema.

Intervju su radili članovi Radne grupe za izradu dokumenta omladinske politike: Refik Salihović, Salih Omerović, Zenun Kahrimanović i Mujo Osmanović. Protokol za intervju sastojao se od dva dijela:

- uvodnog dijela - u kome su intevjuisani davali svoje mišljenje o dokumentu omladinske politike, te
- glavnog dijela - koji se odnosio na stanje i probleme mladih u općini Sapna.

Tri intevjuisane osobe izjasnile su se da su upoznate sa terminom „strategija za mlade“, a njih petero pozitivno se izjasnilo o odluci općine Sapna da krene u proces izrade strategije za mlade.

Svi ispitanici složili su se da je položaj mladih u Općini veoma težak, a kao razloge naveli su nezapošljavanje, apatiju, nedostatak sredstava za kulturne, sportske i druge aktivnosti mladih. Podijeljena su mišljenja kada je u pitanju odgovornost za takvo stanje. Osim teške ekonomske situacije u cijelom svijetu jedan dio ispitanika je kao odgovorne naveo općinske vlasti, dok je drugi naveo mlade kao dijelom odgovorne za njihov položaj.

Svi ispitanici složili su se da je zapošljavanje glavni prioritet mladih u općini Sapna, a zatim zadovoljenje kulturno-sportskih potreba. Jedan dio intevjuisanih naveo je problem neformalnog obrazovanja te problem učešća u javnom i političkom životu općine Sapna.

Intervju je pokazao da su sve osobe svjesne lične odgovornosti i odgovornosti institucije, koju predstavljaju, prema mladima. Osim aktivnosti predviđenih programom rada Doma zdravlja, Policijske stanice, Biroa za zapošljavanje i mjesnih zajednica spremni su vlastitim primjerom (obezbjeđenje odrađivanja pripravničkog staža, nuđenje prostora za organizovanje i održavanje edukativnih i kulturnih sadržaja, finansijska podrška sportskim klubovima, radionice i predavanja na temu zdravlja i sigurnosti) doprinijeti poboljšanju položaja mladih.

Svi intevjuisani saglasni su da pored općine Sapna, kao glavnog nosioca razvoja mladih, i ostale javne i privatne institucije mogu doprinijeti snažnijem uključenju mladih u procese razvoja društva.

FOKUS GRUPE

Predstavnici Radne grupe za izradu dokumenta omladinske politike, Anel Mahmutović, kao moderator, Samira Alić, Emina Bećirović i Aljo Delić održali su dvije fokus grupe. Učesnici fokus grupa bili su 9 učenika srednje škole i 13 učesnika starosne grupe od 19 do 30 godina. U prvoj fokus grupi bile su zastupljene i osobe ženskog spola dok su u drugoj fokus grupi bili isključivo predstavnici muškog spola. Struktura učesnika prema kategoriji obrazovanja bila je ravnomjerna (2 sa VSS, 2 sa SSS, 6 studenata, 3 sa završenom osnovnom školom). Moderator je upoznao prisutne sa pojmom omladinske politike te procesom izrade dokumenta kao i sa dostignućima koje je na putu izrade dokumenta učinila Radna grupa za za izradu dokumenta omladinske politike. Zaključci koji su doneseni su slijedeći:

- potrebno je formirati sportski savez (kao krovnu sportsku organizaciju koja bi koordinirala svim sportskim klubovima) kako bi se riješili problemi sa sportom u općini Sapna;
- mladi trebaju bazen i sportsku dvoranu;
- Općina treba da pruža više podrške mladima - njihovim projektima i idejama;

- omogućiti mladim talentima da se bave muzikom, obezbijediti im opremu i muzičku sekciju;
- što prije naći način da se izgradi bosanski kulturni centar, koji bi prema mišljenju učesnika riješio većinu nedostataka i problema kada je u pitanju kulturni sadržaj u općini Sapna;
- više koristiti gradski stadion i organizirati škole fudbala za mlade ljude i djecu (jer učesnici su smatrali kako našim mladim talentima nije omogućeno dovoljno prostora i profesionalne obuke);
- povećati broj kulturnih manifestacija u Općini, tipa večer sevdaha, pozorišne predstave, nastupi mladih bendova, omladinska sijela i sl.); te
- omogućiti mladim više učešća u volonterskom radu, tj. podržati i pomoći omladinske akcije.

Svi učesnici složili su se da je potrebno raditi na jačanju saradnje mladih i lokalne zajednice, ali i da su mladi ti koji moraju više da se aktiviraju.

ZAKLJUČCI

OBRAZOVANJE

Uključivanje djece i mladih u obrazovni sistem je zadovoljavajuće, ali su mladi nezadovoljni kvalitetom osnovnog i srednješkolskog obrazovanja. Kao razlog nezadovoljstva kvalitetom obrazovanja istaknuti su izbor zvanja i zanimanja, udaljenost škole te nestručan nastavnički kadar.

Značajan je postotak onih koji su završili srednju školu ili fakultet i nisu nastavili dalje obrazovanje. Jedan od razloga za to je finansijska situacija, koju je naveo svaki drugi ispitanik, koji nije nastavio dalje školovanje, a svaki šesti ispitanik rekao je da nije nastavio srednješkolsko, odnosno fakultetsko obrazovanje, jer nije vidio smisao daljeg školovanja.

Ipak mladi ljudi upravo u obrazovanju vide mogućnost izlaska iz situacije u kojoj se nalaze. Svaki drugi smatra da posjeduje dovoljno znanja za uključivanje u tržište rada, a 2/3 ispitanika smatra da je kvalitet ponuđenog znanja u školi zadovoljavajući, ali da su potrebne dodatne neformalne edukacije iz oblasti informacijskih tehnologija i jačanja profesionalnih kapaciteta.

ZAPOŠLJAVANJE

Broj nezaposlenih mladih osoba i broj mladih osoba koje nemaju nikakvih prihoda zbog školovanja i studiranja, predstavlja zabrinjavajuću većinu.

Percepcija mladih o problemu nezaposlenosti ne razlikuje se mnogo od percepcije mladih u cijeloj Bosni i Hercegovini.

Više od polovine mladih smatra da su mogućnosti zapošljavanja jako slabe, odnosno nikakve. Rezultati ankete ukazuju na to da se mladi uglavnom zapošljavaju u državnom preduzeću/instituciji ili kod privatnika. Ohrabruje podatak da 5,00% mladih ima vlastitu firmu, što je iznad prosjeka u BiH. Od izuzetne je važnosti da državna preduzeća i institucije budu raspoložnije za prihvatanje mladih i stručnih kadrova sa savremenim znanjima i inicijativama, jer su se baš studenti izjasnili da smatraju da su mogućnosti za zapošljavanje slabe.

Samostalnost mladih uslovljena je ispunjavanjem nekoliko osnovnih uslova. Ona je prije svega povezana sa zapošljavanjem, koje direktno utiče na drugi indikator, a to je životni standard. Porodica, kao osnovna ćelija društva, ugrožena je vrlo malim procentom mladih, koji stupaju u brak, a i oni, koji se odluče na taj korak, uglavnom su prinuđeni da žive sa roditeljima.

Evidentni su apatija i nerealna očekivanja, koja vladaju među mladima. Nezaposleni mladi ljudi, a to je 1/3 radno sposobnih mladih ljudi na području Općine, uglavnom se prijavljuju na Biro za zapošljavanje i čeka da institucije riješe njihove probleme. Iako se 90,00% njih, koji su prijavljeni na Biro, izjasnilo da aktivno traži posao, 68,75% nije imalo nikakvih iskustava kada je u pitanju neformalna edukacija. Svaki dvadeseti nezaposleni ispitanik niti je prijavljen na Biro niti aktivno traži posao. Skoro polovina ispitanika (42,39%) smatra da je najveća prepreka zapošljavanju teška ekonomska situacija, a 1/3 smatra da je to

nepostojanje adekvatnih programa. Anketirani ispitanici u najvećoj mjeri smatraju da institucije odgovorne za kreiranje ili sprovođenje politike zapošljavanja ne posvećuju dovoljno pažnje zapošljavanju mladih. 46,11% smatra da lokalne vlasti nimalo ne posvećuju pažnju a 15,56% smatra da posvećuju veliku pažnju zapošljavanju mladih. Međutim, njih više od polovine nije spremno da pokrene vlastiti biznis.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA, BOLESTI I OVISNOSTI

Na pitanje koliko su zadovoljni uslugama koje pruža Dom zdravlja Sapna, svaki drugi ispitanik odgovorio je da nije zadovoljan. Iako je to više problem zapošljavanja i odnosa poslodavca i uposlenika. Mladi su kao problem u zdravstvu naveli činjenicu da nisu osigurani, jer privatni poduzetnici, kod kojih rade, neće da poštuju predviđene zakonske regulative.

Društveno negativne pojave kao što su konzumiranje cigareta, alkohola i opojnih droga nisu značajno izražene u općini Sapna. Imajući u vidu opće tendencije u bosansko-hercegovačkom društvu, kada je u pitanju problem konzumiranja opojnih droga, može se zaključiti da ovaj problem nije previše izražen u općini Sapna. Međutim, poznajući stanje našeg društva na lokalnom nivou, kao i njegove želje i tendencije, može se zaključiti da je i procenat od 1,09% konzumenata droge ipak velik problem. Tim prije što jedan aktivni konzument droge prijeti da za sobom povede i drugih sedam osoba.

SOCIJALNA ZAŠTITA I STANDARD MLADIH

Među anketiranimima bilo je 3,26% osoba sa invaliditetom od kojih je svaka ili zaposlena ili u slučaju da je nezaposlena prima socijalnu naknadu. Među ispitanicima samo njih 12,50% izjavilo je da poznaje dovoljno prava iz socijalne zaštite.

MALOLJETNIČKO PRESTUPNIŠTVO

Izvještaji institucija, koje se bave pitanjima maloljetničke delinkvencije, ohrabrujući su u poređenju sa stanjem u drugim općinama, koje su približno velike i razvijene kao općina Sapna. Više od 3/4 ispitanika odgovorilo je da ne poznaje nikoga ko je mlađi od 18 godina, a ko je sklon vršenju krivičnih djela.

UČEŠĆE U LOKALNOJ ZAJEDNICI

Svaki deseti ispitanik član je omladinske NVO. 1/4 bi željela da se uključi, ali je 2/3 mladih nezainteresovano za članstvo u jednoj omladinskoj NVO.

Generalno uzevši, mladi smatraju da su mogućnosti učešća mladih u lokalnoj politici i kreiranju vlasti male, ali je samo 13,40% izjavilo da ih politika zanima. Dva puta više mladića nego djevojaka smatra da je okruženje za učešće mladih u kreiranju vlasti povoljno, a od toga polovina je zaposlena dok drugu polovinu čine studenti i nezaposlene osobe. Samo 13,40% ispitanika izjavilo je da ih politika zanima. Među onima, koje politika jako zanima, 50,00% su zaposleni i četiri puta su brojnije osobe muškog spola nego ženskog. 3/4 onih, koje politika zanima, smatra da mladima treba pružiti više mogućnosti za učešće u lokalnoj politici i kreiranju vlasti.

Mladi su pokazali veću zainteresovanost za rad u okviru svoje mjesne zajednice. Većina ih učestvuje ili je spremna učestvovati u dobrovoljnim akcijama, koje se sprovode u njihovoj mjesnoj zajednici.

INFORMISANJE, KULTURA, SPORT I SLOBODNO VRIJEME

Kada su u pitanju mediji preko kojih mladi dobijaju informacije, mladi su naveli: dnevne novine, televiziju, radio te internet. Uglavnom su informisani o dešavanjima, ali smatraju da bi mediji trebali više pažnje posvetiti pitanjima mladih.

Mladi su bili dosta kritični kada je u pitanju zadovoljenje kulturnih potreba, jer smatraju da je potrebno stvoriti više prostora za kulturno i umjetničko izražavanje. Međutim polovina mladih ne zna na koji način obogatiti svoje slobodno vrijeme. Uglavnom mladi provode slobodno vrijeme na internetu, gledajući televiziju i čitajući, dok je mali dio uključen u rad

sportskih, kulturnih i umjetničkih društava, a velik broj mladih je letargično odgovorio da nije zainteresovan ni za kakav vid kreativnog ili korisnog provođenja slobodnog vremena.

Uzimajući u obzir tešku materijalnu situaciju te uslove u kojima žive mladi ljudi na području općine Sapna sve je više mladih, koji izlaze jednom mjesečno ili samo u rijetkim prilikama. Iako pripadaju različitim starosnim grupama i imaju različit status, svi naveli da uglavnom slobodno vrijeme provode pored kompjutera, gledajući televiziju i čitajući.

Svaki drugi ispitanik smatra da su uslovi za sportske aktivnosti na području Općine vrlo loši, ali 1/3 njih nije zainteresovana za učešće u organizaciji, a 1/5 uopšte ne posjećuje sportske događaje. Međutim 46,15% njih, iako smatraju da su uslovi za razvoj sporta vrlo loši, aktivno bi učestvovali u organizaciji određenih sportskih manifestacija.

PROBLEMI I POTREBE MLADIH

Zapošljavanje (70,37%), informisanje (9,63%), obrazovanje (7,41%) i slobodno vrijeme (7,41%) su navedene kao oblasti unutar kojih mladi općine Sapna imaju najviše problema. Slijede zdravstvo sa 2,22%, sport, kultura i umjetnost sa 2,22% i socijalna zaštita sa 0,74%.

Na osnovu gore navedenog može se reći da ohrabruje činjenica da loša ekonomska situacija ne utiče direktno na socijalne devijacije.

Grupa indikatora, koja se bavi omladinskom politikom, percepcijom mladih o njihovom uticaju na donošenje odluka te percepcijom omladinskog organizovanja i djelovanja, daje zanimljive pokazatelje i upute za djelovanje. Pokazatelj da 31,67% mladih smatra da lokalna zajednica ulaže premalo u rješavanje pitanja, signal je lokalnim institucijama o neophodnosti odgovora na zahtjeve i potrebe mladih. Kako je samo trećina ispitanika član ili bi željela postati članom omladinske nevladine organizacije, od strateškog je interesa podržati formiranje, rad i omasovljenje takvih organizacija.

Iznenadujuće je nizak nivo zainteresovanosti mladih za učešće u radu političkih partija. To je jasan signal strankama da treba da unaprijede svoje programe i prilagode ih interesima mladih.

Uticaj mladih na donošenje odluka nedvosmisleno upućuje na vrlo negativnu percepciju. Veoma visoka stopa od 82,87% mladih, koji smatraju da su mogućnosti učestvovanja mladih u lokalnoj politici nedovoljne te javno mišljenje da mladi ne mogu uticati na donošenje odluka, može se prevazići kvalitetnom promocijom mladih općinskih kadrova, jakom podrškom omladinskim organizacijama, njihovim projektima, promocijom uticaja rezultata omladinskih projekata na donošenje odluka, te samim angažmanom što više mladih ljudi unutar općinskih struktura i političkih partija.

Sljedeća grupa indikatora ukazuje na percepciju mladih o pitanju informisanja, slobodnog vremena, te zadovoljavanju sportskih i kulturnih potreba, koje su u korelaciji sa općim nezadovoljstvom ispitanika iskazanog dosadašnjim indikatorima i vezom tog nezadovoljstva sa životnim standardom. Uočeno je nekvalitetno korištenje slobodnog vremena, na štetu različitih vidova korisnog društvenog angažmana kao što je učešće u nevladinim organizacijama, odnosno neformalno obrazovanje.

PREPORUKE

- Ubrzati aktivnosti na usklađivanju obrazovnih programa sa tržištem rada;
- Unaprijediti kvalitet obrazovanja uvođenjem novih zvanja i zanimanja kao što su: gimnazija, zanimanja medicinske struke, saobraćajni tehničari, frizeri, automehaničari, zanimanja građevinske struke, zanimanja vezana za muziku;
- Maksimalno se posvetiti izradi i implementaciji kvalitetnih programa zapošljavanja mladih;
- Insistirati na većem zapošljavanju mladih unutar državnih preduzeća i institucija i omogućiti odrađivanje pripravničkog staža;
- Promovisati privatne inicijative i samozapošljavanje kao najbolje načine smanjenja nezaposlenosti;
- Raditi na poboljšanju ambijenta za male biznise i samozapošljavanje;

- Posvetiti pažnju neformalnoj edukaciji mladih o mogućnostima zapošljavanja i pokretanja vlastitih mini-biznisa (edukacija iz oblasti infomacijskih tehnologija, poslovni seminari, strani jezici);
- Promovisati i podsticati uspješne mlade poduzetnike;
- Nastaviti sa informisanjem i preventivnom edukacijom o narkomaniji i alkoholizmu među omladinskom populacijom;
- Omogućiti, podržati i promovisati formiranje što većeg broja omladinskih i nevladinih organizacija na teritoriji Općine;
- Raditi na uključenju mladih u različite oblike društvenog angažmana (nevladine organizacije, političke partije, volontiranje);
- Konkretnim projektima i rezultatima opravdati očekivanja mladih od općinskih organa vlasti;
- Usmjerenim akcijama i konkretnim pomacima pokazati rast uticaja mladih na donošenje odluka na nivou Općine;
- Omogućiti zadovoljenje svih potreba unutar slobodnog vremena mladih kako bi se uticalo na obogaćivanje individualnih kapaciteta; te
- Analizirati stanje sportske i kulturne ponude na teritoriji Općine te razvijati iste naročito završetkom izgradnje sportske dvorane, ali i pronaći način da se izgradi bosanski kulturni centar.